

CYNGOR SIR CEREDIGION

Adroddiad i'r:	Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Adnoddau Corfforaethol
Dyddiad y cyfarfod:	19/07/23
Teitl:	Y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig
Pwrpas yr adroddiad:	Ystyried y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig a ddiweddarwyd, cyn i'r Strategaeth gael ei hystyried yn ffurfiol gan y Cabinet a'r Cyngor Llawn.
Portffolio Cabinet ac Aelod Cabinet:	Yr Aelod Cabinet dros y Gwasanaethau Cyllid a Chaffael Y Cyngorydd Gareth Davies

Fel arfer caiff Strategaeth Ariannol Tymor Canolig y Cyngor ei diweddarau bob blwyddyn. Yn sgil yr heriau digynsail a wynebwyd yn ystod y broses o bennu'r gyllideb ar gyfer 2023/24, nid oedd yn bosib diweddarau'r Strategaeth Ariannol Tymor Canolig yn ystod y broses honno a hynny oherwydd bod yr holl ymdrechion wedi mynd tuag at bennu cyllideb gytbwys ar gyfer 2023/24.

Ni ddylid ystyried y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig fel cyllideb fanwl ffurfiol na phendant, yn hytrach, mae'n cynnig dull trosfwaol y bydd angen i'r Cyngor ei fabwysiadu er mwyn cyflawni ei flaenoriaethau gan gynnwys ystyried yr amgylchedd deddfwriaethol, economaidd allanol a phwysau gwario a chyllid dangosol a ragwelir yn ystod y cyfnod.

Felly mae'r Strategaeth Ariannol Tymor Canolig wedi cael ei diweddarau ac erbyn hyn mae'n cynnwys y cyfnod o 2023/24 i 2026/27. Mae'n cynnwys Crynodeb Gweithredol sy'n nodi'r prif faterion sydd wedi'u cynnwys yn y Strategaeth fanwl.

Denir sylw'r Aelodau yn benodol at y canlynol:

Crynodeb Gweithredol	Tudalennau 2-3
Blaenoriaethau Cyllideb y Cyngor a'r cysylltiad rhwng y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig a Strategaeth Gorfforaethol 2022 – 2027 a'r Amcanion Llesiant Corfforaethol cysylltiedig	Tudalennau 5-10
Y Pwysau Dangosol ar y Gyllideb o ran Costau	Tudalennau 16-18
Senarios Bwlch Cyllido'r Gyllideb sy'n edrych ar lefelau gwahanol o gyllid dangosol o ran Treth y Cyngor a chyllid Llywodraeth Cymru	Tudalen 26
Dadansoddiad sensitifrwydd o'r gwahanol newidynnau o fewn y gyllideb	Tudalen 27
Atodiad 1 - Gwneud Pethau'n Wahanol: Dull Corfforaethol o Weithredu	Tudalen 37

Ar ôl i'r Pwyllgor Trosolwg a Chraffu Adnoddau Corfforaethol ystyried y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig a rhoi adborth amdani, y bwriad yw cyflwyno'r Strategaeth i'r Cabinet ar 05/09/23 ac yna i'r Cyngor Llawn ar 14/09/23.

A gwblhawyd Asesiad Effaith Integredig? Naddo

Os naddo, nodwch pam

Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol:	Crynodeb: Hirdymor: Amherthnasol Integreiddio: Amherthnasol Cydweithio: Amherthnasol Cynnwys: Amherthnasol Atal: Amherthnasol
Argymhelliad:	1. Dylid ystyried a rhoi adborth ynghylch fersiwn ddiweddaraf y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig.
Trosolwg a Chraffu:	Adnoddau Corfforaethol – 19/07/23
Blaenoriaethau Corfforaethol:	Pob un
Goblygiadau Cyllid a Chaffael:	Yn unol â'r hyn a nodwyd yn y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig
Pwerau Statudol:	
Atodiadau:	Atodiad 1 – Y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig
Swyddog Arweiniol Corfforaethol:	Duncan Hall – Swyddog Arweiniol Corfforaethol: Cyllid a Chaffael
Swyddogion Adrodd:	Duncan Hall Justin Davies Mark Bridges
Dyddiad:	10/07/23

Cyngor Sir Ceredigion

Strategaeth Ariannol Tymor Canolig 2023/24 – 2026/27

Gorffennaf 2023

CYNNWYS

	Tudalen
1. Crynodeb Gweithredol	2
2. Cyflwyniad	4
2.1 - Pwrpas	4
2.2 - Amcan y Strategaeth	4
3. Blaenoriaethau'r Gyllideb	5
3.1 - Strategaeth Gorfforaethol 2022-27	5
3.2 - Yr Economi	7
3.3 – Addysg	7
3.4 – Llesiant Gydol Oes	8
3.5 – Statws Carbon Sero Net erbyn 2030	8
3.6 – Priffyrdd / Seilwaith	9
3.7 – Strategaeth Ddigidol	9
3.8 – Recriwtio	9
3.9 - Tai	10
4. Cyd-destun Economaidd, Ariannol a Deddfwriaethol Allanol	11
4.1 – Amgylchedd Economaidd	11
4.2 - Chwyddiant	11
4.3 – Cyfraddau Ilog	12
4.4 – Cyflog Byw Gwirioneddol i Weithwyr Gofal	12
4.5 - Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015	12
5. Ffactorau Cyllideb Genedlaethol a Lleol	14
5.1 – Etholiad Cyffredinol Llywodraeth y DU	14
5.2 – Cyllid	14
5.2.1 – Llywodraeth Cymru	14
5.2.2 – Treth y Cyngor	15
5.2.3 – Ffioedd a Thaliadau	16
5.2.4 – Ardoll Ymwelwyr Dewisol	16
5.2.5 – Diwygio Treth y Cyngor	18
5.3 – Pwysau Costau	18
5.4 – Demograffeg a thueddiadau eraill	20
6. Y Bwlch yn y Gyllideb a'r Rhagolwg Ariannol Tymor Canolig ar gyfer 2023/24 i 2025/26	25
7. Strategaeth y Gyllideb	28
7.1 – Rheoli Adnoddau yn Effeithiol	28
7.2 – Gweithio mewn Partneriaeth, Cyllid Allanol a Chydweithio	28
7.3. – Rheoli'r Bwlch yn y Gyllideb	29
7.3.1 - Elfennau allweddol i reoli'r Bwlch yn y Gyllideb	32
7.4 – Cronfeydd wrth gefn a balansau wedi'u clustnodi	33
8. Asesiad Risg a Sensitifrwydd	35
Atodiadau	37

1. Crynodeb Gweithredol

- 1.1 Mae Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 y Cyngor yn nodi pedwar Amcan Llesiant Corfforaethol clir, gyda phob un o'r rhain yn cael eu hategu gan wahanol flaenoriaethau a'r canlyniadau disgwylidig. Nod y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig yw darparu adnoddau a fframwaith ariannol i sicrhau y gellir cyflawni'r canlyniadau hyn cyn belled ag y bo modd, yn ogystal â sicrhau bod cyllideb gytbwys yn cael ei gosod yn flynyddol a bod yr Aelodau'n ymwybodol o'r heriau a'r risgiau ariannol cysylltiedig.
- 1.2 Ar ôl COVID, gyda'r Cyngor mewn sefyllfa ariannol gadarn gyda mantolen gref, mae nifer o flaenoriaethau allweddol bellach yn cael eu cwblhau yn 2023/24. Mae enghreifftiau diweddar yn cynnwys cynllun Ysgol Dyffryn Aeron newydd sy'n mynd rhagddo gyda'r gwaith adeiladu yn dechrau ar y safle, cymeradwyo Cynllun Tai Cymunedol newydd i helpu i gefnogi trigolion lleol i brynu eu heiddo eu hunain yng Ngheredigion, agor y Ganolfan Lles gyntaf yn Llanbedr Pont Steffan, mae Cynllun Amddiffyn Arfordir Aberaeron ar fin cael cymeradwyaeth i allu sicrhau bod y contract adeiladu a gwaith ar y safle i gael cyfleuster newydd i blant yn y sir yng nghanol y sir yn mynd rhagddo.
- 1.3 Mae gan Geredigion hanes o osod a chyflawni cyllideb gytbwys yn ogystal â chael sêl bendith gan Archwilio Cymru. Mae cyfrifon diweddaraf 2021/22 wedi'u harchwilio a chyhoeddwyd barn archwilio ddiamod. Yn ogystal, ni adroddwyd unrhyw faterion yng ngwaith Archwilio Grantiau penodol 2021/22 ac ardystiwyd pob grant yn llawn.
- 1.4 £180.1m oedd Cyllideb Net Ceredigion ar gyfer 2023/24 - 72% wedi'i ariannu gan Lywodraeth Cymru a 28% gan drethdalwyr y Cyngor. Roedd Treth y Cyngor Band D (gan gynnwys praeseptau'r Heddlu a Chynghorau Tref a Chymuned) yn £1,908, ychydig yn uwch na chfartaledd Cymru o £1,879.
- 1.5 Gellir crynhoi her ariannol y tymor Canolig (yn seiliedig ar gynnydd o 3.1% gan LC a ragdybir a chynnydd o 5.0% yn Nhreth y Cyngor - fel achos canolog, er ei fod yn geidwadol o bosibl) fel a ganlyn:

	2023/24 <i>Gwirioneddol</i> £m	2024/25 Dangoso l £m	2025/26 Dangoso l £m	2026/27 Dangoso l £m
Pwysau Cyllidebol	23.1	15.1	11.1	10.2
Incwm Treth y Cyngor a dybiwyd	-4.7	-2.6	-2.7	-2.8
Cyllid Setliad Cyllid Allanol Cyfun (AEF) LIC a dybiwyd	-9.6	-4.0	-4.1	-4.3
Bwlch yn y Gyllideb	8.8	8.5	4.3	3.1
Cynilion a nodwyd:				
Gwneud pethau'n wahanol 2023/24 - Cytuno ar gynllun arbedion	-3.0	-2.1	-1.9	-
	-5.8	-	-	-
Cyfanswm yr arbedion a nodwyd	-8.8	-2.1	-1.9	-
Diffyg cyllideb sy'n weddill	-	6.4	2.4	3.1

- Dechreuodd pwysau costau gilio dros y tymor canolig, ond bydd o bosibl yn £15.1 miliwn ar gyfer 24/25 cyn dechrau gostwng yn agosach at £10m yn y blynyddoedd i ddod.

- Bwlch cyllideb dangosol o £8.5m ar gyfer 24/25 a chyfanswm o £15.9m dros y cyfnod o 3 blynedd nesaf (yn seiliedig ar gynnydd o 3.1% gan LC a chynnydd o 5.0% yn Nhreth y Cyngor).
- Rhaglen 'Gwneud Pethau'n Wahanol': Ymagwedd Gorfforaethol sy'n darparu £4m arall, ar ben y £3m a ffactorwyd yng Nghyllideb 2023/24.
- Diffyg Cyllideb ddangosol cyfredol o £6.4m ar gyfer 2024/25 a chyfanswm o £11.9m dros gyfnod y 3 blynedd nesaf.

1.6 Ar gyfer 2024/25 (gan dybio nad yw'r pwysau costau yn newid o £15.1 miliwn), os cymerir safbwynt wyneb i waered (ond bod yn ofalus i beidio â chymryd gormod o ragfarn o ran optimistiaeth) yna:

- Os tybir y bydd Setliad o 5% gan Lywodraeth Cymru a chynnydd o **5%** yn Nhreth y Cyngor, **byddai'r Diffyg Cyllidebol a oedd yn deillio o hynny yn gostwng i £4.0 miliwn.**
- Os tybir y bydd Setliad o 6% gan Lywodraeth Cymru a chynnydd o **6%** yn Nhreth y Cyngor, **byddai'r diffyg cyllidebol sy'n deillio o hynny yn gostwng i £2.2 miliwn.**

Mae'r ffigurau hyn ar ôl gorfod cyflawni rhagdybiaeth Blwyddyn 2 o £2.1m o'r rhaglen Gwneud Pethau yn Wahanol: Ymagwedd Gorfforaethol ar gyfer 2024/25.

1.7 Er mwyn mynd i'r afael â'r Diffyg Cyllidebol sy'n weddill, bydd y dulliau arfaethedig i'w hystyried yn cynnwys:

- Parhau i gyflawni ac ymgorffori dulliau newydd o weithio yn y rhaglen 'Gwneud Pethau'n Wahanol: Ymagwedd Gorfforaethol'.
- Rhesymoli asedau yn barhaus gan gynnwys Adeiladau a cherbydau Fflyd gan na all y Cyngor fforddio cynnal y sefyllfa bresennol ac mae angen blaenoriaethu adnoddau cyfyngedig. Gallai rhesymoli amrywio o werthu llwyr i ailbwrpasu at ddibenion amgen (e.e. cynhyrchu incwm) i gydleoli ystod ehangach o Wasanaethau'r Cyngor a/neu gydweithio â Gwasanaethau Cyhoeddus eraill.
- Parhau i dargedu Arbedion Rheoli'r Trysorlys.
- Nodi unrhyw flaenoriaethau is sy'n weddill o ran Gwasanaethau / Penawdau Cyllidebol gan gynnwys cyfleoedd i wneud arbedion trwy dorri gwariant Trydydd Parti.
- Ystyried adolygu a dull newydd o ymdrin â Phremiymau Treth y Cyngor, o ystyried y newid yn neddfwriaeth Llywodraeth Cymru a'r heriau parhaus y mae Eiddo Gwag Hirdymor ac ail Gartrefi yn achosi yng Ngheredigion.
- Archwilio a allai sefydliadau lleol eraill yng Ngheredigion (e.e. y Trydydd Sector a/neu Gynghorau Tref a Chymuned) fod yn fodlon darparu rhai gwasanaethau anstatudol.
- Defnyddio Cyfarwyddiadau Cyfalafu LIC lle bo hynny'n ymarferol.
- Fel dewis olaf os yw'r holl opsiynau eraill wedi cael eu dihybyddu – Ystyried toriadau yn y gyllideb wedi'u targedu, byddai hynny'n golygu gostyngiad yng ngwasanaethau'r Cyngor yn hytrach na pharhau i geisio cyflawni'r un faint o wasanaethau ond gyda llai o adnoddau.

1.8 Mae llawer o sensitifrwydd a newidynnau allweddol sy'n effeithio ar y Gyllideb gan gynnwys (ond heb fod yn gyfyngedig i) lefelau ariannu Setliad Llywodraeth Cymru, cyfyngiadau cynnydd yn Nhreth y Cyngor, Demograffeg, dyfarniadau cyflog cenedlaethol a osodir yn ogystal â chwyddiant cyffredinol a chyfraddau llog. Dangosir amrywiant o 1% yn y gwahanol ffactorau yn Adran 8.

1.9 Mae hefyd yr ansicrwydd ynghylch Diwygio Treth y Cyngor gan Lywodraeth Cymru a fydd yn dod i rym o fis Ebrill 2025 a dynamig Etholiad Cyffredinol y DU sydd i fod i ddigwydd cyn Ionawr 2025.

2 Cyflwyniad

2.1 Diben

Diben y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig yw rhagweld sefyllfa ariannol bosibl y dyfodol ac wrth wneud hynny darparu fframwaith llywodraethu ariannol i weithredu ynddo, trwy nodi'r materion allweddol y mae angen eu deall a'u hystyried er mwyn paratoi ar gyfer yr her o osod cyllideb gytbwys dros y tymor canolig.

Ni ddylid ystyried y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig fel cyllideb fanwl ffurfiol nac yn bendant, yn hytrach, mae'n cynnig dull trosfwaol y bydd angen i'r Cyngor ei fabwysiadu er mwyn cyflawni ei flaenoriaethau gan gynnwys ystyried yr amgylchedd deddfwriaethol, economaidd allanol a phwysau gwario a chyllid dangosol a ragwelir dros y cyfnod.

2.2 Amcan y Strategaeth

Amcan ariannol y Cyngor yw defnydd gofalus a chyfrifol o adnoddau a chyllideb gytbwys, ac i sicrhau bod gwydnwch ariannol y Cyngor yn cael ei gynnal. Amcan cyffredinol y strategaeth hon yw:

"darparu fframwaith a chyfeiriad a pharamedrau cyffredinol er mwyn i'r Cyngor strwythuro a rheoli ei gyllid, er mwyn sicrhau bod adnoddau ariannol yn cael eu defnyddio mewn modd cyfrifol a gofalus".

Mae'r strategaeth hon yn cyflawni hyn drwy:

- Amlinellu egwyddorion ar gyfer datblygu a phennu'r gyllideb flynyddol.
- Integreiddio a chydabod grymoedd allanol yn y broses gyllidebol.
- Integreiddio cynllunio ariannol a busnes, adlewyrchu blaenoriaethau Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027 a rhagweld pwysau sy'n wynebu'r Awdurdod.
- Nodi'r prif gysylltiadau â phrosesau eraill, ystyriaethau craidd a themâu ariannol i'w hystyried.
- Nodi lefelau amcangyfrifedig o incwm, gwariant a buddsoddiad cyfalaf dros gyfnod treigl o dair blynedd.
- Darparu un ddogfen i gyfleu'r cyd-destun, nodau ac amcanion ariannol i randdeiliaid.
- Caniatáu i'r rhai sy'n gwneud penderfyniadau ystyried fforddiadwyedd wrth ddyrannu adnoddau i gyflawni blaenoriaethau.

Mae deall y cyd-destun ariannol cyffredinol yn bwysig er mwyn sicrhau cyllideb gadarn a chytbwys yn ystod y blynyddoedd nesaf, gan y cydnabyddir bod cyllid ar gyfer Llywodraeth Leol yn debygol o fod yn gyfyngedig, er bod hwn yn faes blaenoriaeth i Lywodraeth Cymru.

3 Blaenoriaethau'r Gyllideb

3.1 Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027

Mae Strategaeth Gorfforaethol y Cyngor 2022-2027 yn nodi pedwar Amcan Llesiant Corfforaethol y Cyngor sydd wedi'u cynllunio i wella a hybu lles cymdeithasol, economaidd, amgylcheddol a diwylliannol dinasyddion Ceredigion. Y pedwar **Amcan Strategol Llesiant** y mae angen i'r Strategaeth Ariannol Tymor Canolig eu cefnogi i gyflawni'r canlynol yw:

Yr amcanion cyffredinol hyn yw lle bydd y Cyngor yn cyfeirio ei adnoddau i ailfywiogi'r economi leol a darparu amgylchedd ffyniannus, iach, diogel a fforddiadwy lle gall dinasyddion a chymunedau Ceredigion ffynnu. Mae cronfa wedi'i chlustnodi ar gyfer pob Amcan Llesiant Corfforaethol, fel bod cyllid ar eu cyfer lle bo hynny'n bosibl. Yn ei gyfanrwydd, ar 31/03/23, mae £19.8 miliwn wedi'i glustnodi mewn pedair cronfa wrth gefn.

Nodwyd yr Amcanion Llesiant Corfforaethol trwy ddadansoddiad helaeth o dystiolaeth ac ymgysylltiad â thrigolion y sir, gan gynnwys uchelgeisiau'r weinyddiaeth Wleidyddol bresennol, ymgysylltu ehangach â'r Aelodau, Aseiad Ceredigion o Lesiant Lleol ac ymgynghoriad cyhoeddus ar y Strategaeth Gorfforaethol yn ystod Medi/Hydref 2022.

Mae'r Amcanion Llesiant wedi'u nodi trwy lens Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Roedd hyn yn cynnwys nodi sut y gallai'r Cyngor wneud y mwyaf o'i gyfraniad i'r nodau llesiant cenedlaethol a hefyd sicrhau bod y Cyngor yn defnyddio'r egwyddor datblygu cynaliadwy i sicrhau bod anghenion y presennol yn cael eu diwallu heb beryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion eu hunain.

Diben craidd Strategaeth Gorfforaethol y Cyngor yw dangos sut y bydd yr awdurdod yn cefnogi ac yn hyrwyddo cynaliadwyedd a lles dinasyddion Ceredigion, trwy ei Weledigaeth hirdymor a'i Amcanion Strategol. Mae'r adrannau canlynol yn amlinellu'r risgiau i gyflawni'r Amcanion Llesiant Corfforaethol hyn tra hefyd yn nodi sut y bydd adnoddau'r Cyngor yn cael eu defnyddio i reoli a lliniaru'r risgiau yn ystod y tymor byr i'r tymor canolig.

Ein gweledigaeth

Bod Cyngor Sir Ceredigion yn darparu gwerth am arian, gwasanaethau cyhoeddus dwyieithog cynaliadwy, sy'n cefnogi economi gref ac amgylchedd iach, wrth hyrwyddo llesiant ein pobl a'n cymunedau.

Dyma nodi blaenoriaethau penodol y Strategaeth Gorfforaethol 2022-2027:

HYBU'R ECONOMI, CEFNOGI BUSNESAU A GALLUOGI CYFLOGAETH

- Datblygu Bargen Twf Canolbarth Cymru gwerth £110m
- Cefnogi busnesau lleol wrth wella o COVID-19
- Cefnogi busnesau newydd a busnesau sy'n tyfu yn y Sir
- Creu cyfleoedd gwaith newydd i bobl ifanc medrus
- Hybu cyfle cyfartal mewn cyflogaeth
- Cyflawni twf economaidd cynaliadwy
- Mynd ar drywydd y Cynllun Datblygu Lleol
- Blaenoriaethu cynnyrch o ffynonellau lleol a chadwyni cyflenwi
- Gwella Band eang 4G
- Cyllid teg o fewn rhaglen Arfor
- Gwella cysylltedd digidol, a chysylltedd o ran trafniadaeth ac ynni
- Mynd i'r afael a thlodi yng Ngheredigion
- Cefnogi rhieni sy'n gweithio yng Ngheredigion
- Gwella'r ddarpariaeth sgiliau a chyfleoedd dysgu i bobl 16+ oed
- Datblygu prentisiaethau yn y Sir ymhellach

DARPARU'R DECHRAU GORAU MEWN BYWYD A GALLUOGI POBL O BOB OED I DDYSGU

- Buddsoddi mewn ysgolion ar draws y Sir, gan gynnwys yr estyniad 3 llawr carbon sero net yn Ysgol Uwchradd Aberteifi
- Cyflwyno'r Cynllun Strategol Cymraeg mewn Addysg 2022 i 2032
- Sicrhau bod disgyblion yn gyfathrebwyr hyderus yn y Gymraeg a'r Saesneg erbyn digwydd Cyfnod Allweddol 2 (blwyddyn 6)
- Cefnogi Cyngor Ieuencid Ceredigion fel fforwm i blant a phobl ifanc
- Datblygu sgiliau, gwybodaeth a hyder Plant a Phobl Ifanc i wneud ymarfer corff
- Datblygu sgiliau arwain ein Plant a'n Pobl Ifanc ar y cyfle cyntaf
- Cefnogi'r gwaith o ddarparu Prydau Ysgol am ddim i ddisgyblion ysgolion cynradd
- Cefnogi'r ddarpariaeth gofal plant a ariennir ar gyfer pob plentyn dwy oed
Gweithio gyda phartneriaid i gyflawni Strategaeth Mamolaeth a Blynyddoedd Cynnar Gorllewin Cymru
- Cefnogi'r gwaith o ddatblygu cyfleusterau Theatr Felinfach
- Sicrhau bod pob dysgwr sydd ag Anghenion Dysgu Ychwanegol yn cael eu cefnogi i fod yn unigolion annibynnol
- Darparu cymorth i ysgolion weithredu'r cwricwlwm newydd i Gymru yn llwyddiannus
- Datblygu Strategaeth Ddiwylliannol a Strategaeth Tegwch i gefnogi llesiant mewn ysgolion a chymunedau

CREU CYMUNEDAU GOFALGAR AC IACH

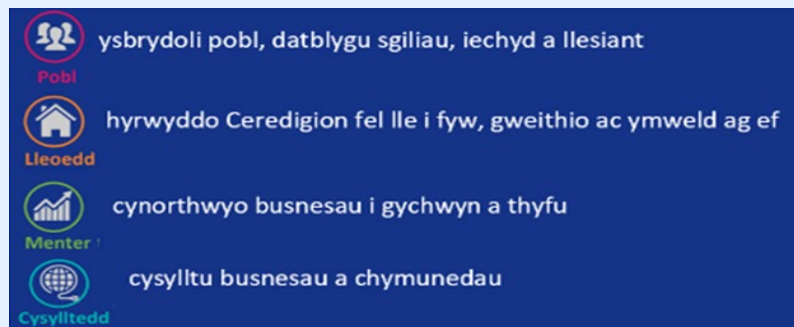
- Darparu ar gyfer anghenion gofal ein poblogaeth
- Cyflwyno'r Rhaglen Gydol Oed a Llesiant
- Hybu'r Gymraeg yng Ngheredigion
- Lansio Canolfannau Llesiant ar draws y Sir
- Mynd ar drywydd mentrau i hyfforddi a recriwtio staff Gofal Plant a gofal cymdeithasol
- Datblygu cyfleuster gofal ychwanegol Cylch Caron yn Nhregaron
- Croesawu a chefnogi ailsefydlu ffoaduriaid
- Datblygu seibiannau/anadliad gofalwyr a chefnogi'r dyhead o greu Gwasanaeth Gofal Cenedlaethol i Gymru
- Cefnogi cyfleusterau iechyd meddwl cymunedol
- Annog a galluogi pobl i fod yn gorfforol egniol fel y gallant elwa ar iechyd a lles cadarnhaol
- Datblygu cynllun gwella ar gyfer darpariaeth strategol cyfleusterau i gynyddu lefelau gweithgarwch corfforol yn y sir
- Gwella rôl Cysylltwyr Cymunedol i gefnogi datblygiad cymunedau cydnerth
- Datblygu digwyddiadau cyfranogiad ymhellach i sicrhau bod gan gymunedau lais
- Datblygu a chynyddu nifer y rhaglenni gweithgareddau allgwricwlaidd a gwyliau cyffredinol â ffocws
- Datblygu a chynyddu nifer y grwpiau a rhaglenni cymorth

CREU CYMUNEDAU CYNALIADWY A GWYRDD SYDD WEDI'U CYSYLLTU'N DDA Â'I GILYDD

- Blaenoriaethu lleihau allyriadau carbon a dilyn ein nod o fod yn Garbon Sero Net erbyn 2030
- Adeiladu ar berfformiad gwych Ceredigion ym maes ailgylchu
- Symud tuag at fflyd o gerbydau ag allyriadau isel iawn yn y Cyngor
- Gweithio gyda Chymdeithasau Tai i gynyddu ein stoc tai cymdeithasol
- Byddwn yn parhau i fynd i'r afael a materion ail gartrefi, perchnogaeth tai haf, a throsi cartrefi preswyl i dai gwyliau drwy geisio cefnogaeth Llywodraeth Cymru gyflwyno deddfwriaeth o dan y Ddeddf Cynllunio a'r Gwasanaeth Trethi
- Galluogi mwy o bobl ifanc i adeiladu cartref am oes
- Annog cadw enwau lleoedd Cymraeg
- Rydym wedi cydnabod difrifoldeb y mater sy'n gysylltiedig â lefelau ffoffadau ar hyd Dyffryn Teifi yn y Gofrestr Risg Gorfforaethol. Gwneir pob ymdrech drwy'r Bwrdd Rheoli Maetholion i ddod o hyd i atebion cynnar i'r broblem
- Chwilio am atebion i'r llifogydd a geir yn nyffryn Teifi
- Mynd ar drywydd cyllid ar gyfer amddiffynfeydd i'r arfordir yn Aberaeron ac Aberystwyth a datblygu cynigion ar gyfer cam nesaf yr amddiffynfa arfordirol yn y Borth ac ar gyfer y lan yn Llangrannog
- Atal a dad-wneud y dirywiad mewn bioamrywiaeth gan gynnwys yn ein hamgylchedd morol
- Cefnogi rhagor o ddarpariaeth ar gyfer cerdded a beicio
- Dadlau'n gryf o blaid cyswllt rheilffordd rhwng Aberystwyth a Chaerfyrddin

3.2 Yr Economi

Mae Strategaeth 'Hybu Economi Ceredigion – Strategaeth i Weithredu 2020-35' y Cyngor yn amlinellu pedwar maes blaenoriaeth lle bydd ein gweithgareddau'n cael eu targedu i wneud gwahaniaeth a fydd hefyd yn cefnogi'r Nodau Llesiant Cenedlaethol:

Mae'r Strategaeth hon yn alinio'n agos â'r blaenoriaethau sy'n datblygu o'n partneriaeth â Chyngor Sir Powys a phartneriaid ehangach fel rhan o Dyfu Canolbarth Cymru – a bydd yn helpu i lywio'r Fframwaith Economaidd Rhanbarthol datblygol er mwyn ei gyflawni'n lleol.

Cyrhaeddodd Bargaen Twf Canolbarth Cymru, a ddatblygodd o'r Weledigaeth ar gyfer Tyfu Canolbarth Cymru, garreg filltir arwyddocaol yn 2022 pan lofnodwyd Cytundeb y Fargen Derfynol gan Lywodraeth Cymru, Llywodraeth y DU a Chyngorau Ceredigion a Phowys, yn seiliedig ar ddatblygu a chyflwyno Portffolio yr Achos Busnes. Cytunodd y ddwy lywodraeth i ddarparu £55m, sef cyfanswm o £110m dros gyfnod o hyd at 15 mlynedd. Cyflwynwyd Portffolio Strategol o'r Achos Busnes wedi'i ddiweddarau'n ffurfiol ym mis Mawrth 2023 i Lywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU ac mae disgwyl rhyddhau cyfran gyntaf cyllid y Fargen Dwf yn ystod 2023/24 trwy ddyfarniad grant ffurfiol.

Ar hyn o bryd mae gan Portffolio yr Achos Busnes gyfres o raglenni a phrosiectau sy'n ymdrin ag ystod o gynigion buddsoddi ar draws nifer o themâu - digidol, twristiaeth, bwyd a diod amaethyddol, ymchwil ac arloesi a chefnogi mentrau.

Y Cyngor yw'r awdurdod arweiniol ar gyfer Cronfa Ffyniant Gyffredin y DU (CFFRDU) yn Rhanbarth Canolbarth Cymru. Y cyllid dangosol ar gyfer Ceredigion yw £12.4m ar gyfer y blynyddoedd 2022/23 i 2024/25. Mae £2.9m yn gyllid ar gyfer prosiectau cyfalaf gyda £9.5m ar gyfer prosiectau refeniw. Mae Cronfa Ffyniant Gyffredin y DU yn Rhanbarth Canolbarth Cymru yn rhan o gyfres o gyllid gan Lywodraeth y DU fel rhan o'i Pholisi Ffyniant Bro. Er ei fod yn goroesi cyllid Ewropeaidd, nid yw'n disodliad pendant i unrhyw gronfa benodol. Mae Cronfa Ffyniant Gyffredin y DU yn Rhanbarth Canolbarth Cymru wedi'i gynllunio i adeiladu balchder mewn lleoedd a grymuso cymunedau lleol.

Mae'r Cyngor wedi llwyddo i wneud cais am £10.9m o gyllid Ffyniant Bro ar gyfer Aberystwyth - mae angen gwario'r cyllid erbyn mis Mawrth 2025. Bydd yn helpu trawsnewid 'Yr Hen Goleg' yn Aberystwyth, adfywio'r promenâd a chreu 'harbwr byw'. Bydd Hybu Economi Ceredigion hefyd angen buddsoddiad gan y Cyngor a'r gronfa wrth gefn a glustnodwyd i'w gefnogi, oedd bellach yn £8 miliwn ar 31/3/23.

3.3 Addysg

Parhau i foderneiddio sefydliadau addysg, er enghraifft, gan ddefnyddio cyllid rhaglen Band B o Ysgolion yr 21ain Ganrif i adeiladu ysgol ardal ar gyfer Dyffryn Aeron yn ogystal â gwelliannau i Ysgol Uwchradd Aberteifi, Ysgol Gynradd Aberteifi a Chanolfan y Môr yn Ysgol Uwchradd Aberaeron. Disgwylir i gyfanswm cyllid Band B gan Lywodraeth Cymru ddod i gyfanswm o dros £16m. Yn 2022 dyfarnwyd cyllid o £5.7m i'r Cyngor tuag at Ganolfan Trochi Iaith a fydd yn cael ei lleoli yn yr Ysgol Gymraeg ac adeiladau ystafell ddosbarth newydd yn yr ysgol.

Mae contract Menter Cyllid Preifat (PFI) y Cyngor ar Ysgol Penweddig yn dod i ben ym mis Rhagfyr 2030. Mae prosiect wedi dechrau cael ei gynllunio ac mae yn y camau cynnar ar hyn o bryd, gan gynnwys cael adolygiad cyntaf gan Lywodraeth Cymru o'r Archwiliad Iechyd terfynol. Bydd angen dyrannu rhagor o adnoddau i'r prosiect hwn yn ystod y 7 mlynedd nesaf.

3.4 Llesiant Gydol Oes

Mae'r Cyngor bellach yn gweithredu model Llesiant Gydol Oes ar gyfer cyflawni'r hyn a fyddai'n draddodiadol yn cael ei ystyried yn Wasanaeth Gofal Cymdeithasol. Felly, nid yw'r dadansoddiad traddodiadol o wasanaethau Oedolion a Phlant yn bodoli mwyach.

Mae gweithredu a chyflwyno'r Rhaglen Llesiant Gydol Oes yn parhau wrth i drawsnewid gwasanaethau fynd yn ei flaen yn dda wrth integreiddio Gofal Cymdeithasol a Dysgu Gydol Oes i Dri Gwasanaeth - Porth Cymorth Cynnar, Porth Gofal a Porth Cynnal sydd, ynghyd â Chyswllt Cwsmeriaid, yn ffurfio'r pedwar prif faes sy'n dod o fewn y Rhaglen Newid o ran Llesiant Gydol Oes. Mae'r Strategaeth yn cwmpasu'r cyfnod 2021 i 2027 a chytunwyd arni gan y Cabinet ym mis Hydref 2021 sy'n nodi sut y bydd y Cyngor yn:

- Sefydlu Model cyflenwi newydd o ran Llesiant Gydol Oes
- Lleihau'r galw ar ofal a chymorth a reolir a chanolbwyntio adnoddau ar y rhai sydd fwyaf eu hangen
- Cefnogi ein Gweithlu i ddatblygu dull newydd o gefnogi unigolion yng Ngheredigion
- Canolbwyntio ar wasanaethau ataliol sy'n helpu pobl i barhau yn annibynnol neu adennill yr annibyniaeth y maent ei heisiau ac yn ei werthfawrogi
- Gweithio gyda Phartneriaid i ddarparu system Iechyd, Llesiant a Gofal Cymdeithasol fwy cydgysylltiedig

Yn ystod 2020/21 fe welwyd alinio sylweddol i Gyllideb y Cyngor drwy strwythur newydd y Pyrth. Mae buddsoddiad referniw eisoes wedi'i wneud i Strwythur Staffio Llesiant Gydol Oes dros ddwy flynedd ac mae buddsoddiad cyfalaf yn cael ei wneud i feysydd allweddol megis Cyfleusterau i Blant o fewn y sir, Cartrefi Gofal yr Awdurdod Lleol, sefydlu Canolfannau Lles a pheilota technoleg ym maes galluogi gofal.

Fodd bynnag, mae Gofal Cymdeithasol yn parhau i weld mwy o alw ar wasanaethau sy'n rhoi pwysau costau sylweddol ar draws y model Llesiant Gydol Oes. Mae'r rhain yn arbennig o gyffredin ym meysydd megis Plant sy'n Derbyn Gofal (o fewn y sir), lleoliadau y tu allan i'r Sir, lleoliadau Pobl Hŷn a lleoliadau Anableddau Dysgu. Mae'r Cyngor hefyd yn gweld cymhlethdod cynyddol o achosion ar draws y gwasanaethau hyn gan ychwanegu dynamig pellach i'r galw cynyddol.

3.5 Statws carbon sero net erbyn 2030

Mae gan y Cyngor gydnabyddiaeth hirsefydlog o bwysigrwydd newid yn yr hinsawdd a'i effaith hirdymor ar gymunedau ac ar yr amgylchedd. Mae ganddo ymrwymiad parhaus i leihau ei ôl troed carbon, a fydd o fudd i'r Awdurdod a'r gymuned ehangach drwy leihau allyriadau carbon a hefyd arbedion cost ynni.

Fel rhan o'r ymrwymiad hwn, mae'r Cyngor wrthi'n datblygu cynllun tri cham i symud tuag at y nod o gyflawni statws allyriadau carbon sero-net erbyn 2030. Mae hon yn flaenoriaeth allweddol i'r Cyngor ac mae'n gyson â nod datganedig LIC o ddatgarboneiddio sector cyhoeddus Cymru erbyn 2030 a chynnig ffurfiol y Cyngor Llawn.

Wrth i'r cynllun ddatblygu, bydd cynlluniau penodol sydd â'r achosion busnes cefnogol cywir yn cael blaenoriaeth uchel o fewn amlen ariannu'r rhaglen gyfalaf a cheisir cyllid grant sylweddol

gan LC. Mae hyn eisoes yn cael ei weld ar ffurf cyllid ULEV (Cerbyd Allyriadau Isel lawn), ond nid yw hyn yn ddigon a bydd angen cyllid allanol pellach e.e. i gefnogi trawsnewid y Fflyd Cerbydau. Bydd cyfleoedd Buddsoddi i Arbed yn cael eu harchwilio lle bynnag y bo modd ac mae £1m o gyllid cyfalaf wedi'i glustnodi ar draws 2023/24 a 2024/25 i ddarparu cynlluniau Effeithlonrwydd Ynni o'r fath.

3.6 Priffyrdd a Seilwaith

Rhagwelir y bydd tua £30m yn cael ei wario ar y cynllun amddiffyn arfordirol yn Aberaeron ac mae disgwyl i'r cynllun hwn sicrhau cymeradwyaeth Achos Busnes Llawn a chyllid gan Lywodraeth Cymru a gosod contractau yn ystod haf 2023. Bydd y cynllun yn cael ei ariannu gan Lywodraeth Cymru yn bennaf, sef 85% drwy'r Fenter Benthycia Llywodraeth Leol gyda gofyniad cyllid cyfatebol gan y Cyngor o 15%. Mae gofyniad cyllid cyfatebol y Cyngor o hyd at £4.5m wedi'i nodi mewn Cronfa Wrth Gefn wedi'i chlustnodi.

Er bod cynllun amddiffyn Aberystwyth ar hyn o bryd yn y cam Achos Busnes Amlinellol sy'n golygu nad yw'r gofyniad cyllido ar gyfer y cynllun hwn wedi'i sefydlu eto.

Mae'r Gwasanaeth Gwastraff wedi wynebu heriau gweithredol yn ystod y gaeaf diwethaf, ond mae dulliau newydd eisoes wedi'u treialu i oresgyn rhai o'r rhain (e.e. dod â chasgliadau Gŵyl y Banc ymlaen) ac mae perfformiad ailgylchu yn parhau'n gryf. Bydd Strategaeth Rheoli Gwastraff newydd yn cael ei chyflwyno a fydd yn gyfle i adolygu gwahanol agweddau ar y gwasanaeth a blaenoriaethu lle sydd orau i ddyrannu adnoddau.

Bydd y Cynllun Rheoli Asedau Priffyrdd bob amser yn dangos ôl-groniad o waith. Yn ystod y blynyddoedd diwethaf bu cyllid sylweddol ar gyfer adnewyddu priffyrdd/ail osod wyneb newydd iddynt. Fodd bynnag, gyda newid mewn dull polisi Llywodraeth Cymru mewn perthynas â chynlluniau ffyrdd, mae llai o gyllid yn dod drwyddo sy'n niweidiol i sir wledig. Bydd angen i'r buddsoddi barhau os yw cyflwr ffyrdd Ceredigion am aros yn uwch na'r targed a osodwyd ar gyfer ffyrdd B ac yn agos at y targedau a osodwyd ar gyfer ffyrdd A a C. Bydd ceisiadau am gyllid yn parhau i gael eu cyflwyno ar gyfer cynlluniau sy'n gysylltiedig â theithio llesol sy'n cael eu cefnogi gan LC, er nad yw pa mor wledig yw Ceredigion yn cael ei ystyried yn llawn yn ystod y broses gymeradwyo. Mae'r rhwydwaith Bysiau Cyhoeddus yn parhau i fod yn heriol i'w gynnal ac mae angen cyllid Llywodraeth Cymru i wneud hyn.

3.7 Strategaeth Ddigidol

Ar hyn o bryd mae'r Cyngor yn datblygu Strategaeth Ddigidol newydd a fydd yn amlinellu'r cyfeiriad strategol lefel uchel a'r cynlluniau ar gyfer Technoleg Gwybodaeth a Chyfathrebu i'w gyflwyno i gwsmeriaid. Ar 31 Mawrth 2023 roedd £1m wedi'i neilltuo mewn cronfa 'Buddsoddiad Digidol a TGCh' sydd wedi'i chlustnodi i helpu i gefnogi'r gwaith o gyflawni'r strategaeth hon.

3.8 Recriwtio

Nid yw Ceredigion yn wahanol i lawer o sefydliadau eraill yn y sector cyhoeddus a phreifat, gyda rhannau o'r gweithlu wedi dewis ymddeol a/neu adael ac mae lefel uwch na'r arfer o swyddi gwag yn cael ei gweld ar draws llawer o Wasanaethau, nid yn unig y gwasanaethau Porth o fewn Llesiant Gydol Oes. Mae'n flaenoriaeth allweddol i'r Gyllideb i oresgyn yr her recriwtio hon, gan gynnwys lleihau'r defnydd o staff Asiantaeth drwy ddefnyddio amrywiaeth o ddulliau gwahanol ac arloesol. Mae Ceredigion yn Gyngor uchelgeisiol ac mae ganddo set ddeniadol o Delerau ac Amodau cyflogaeth ac mae'n lleoliad gwych i fyw a gweithio ynddo. Mae'n eithaf amlwg nawr bod hon yn her tymor canolig a bydd llawer o'r datrysiadau yn cymryd sawl blwyddyn i ddwyn ffrwyth.

3.9 Tai

Defnyddir ystod o fesurau gan y gwasanaeth Tai i wneud y mwyaf o'r argaeledd Tai sydd ar gael yn y sir. Mae hyn bellach yn cynnwys Cynllun Tai Cymunedol sydd newydd ei lansio (a gymeradwywyd ym mis Mehefin 2023) gan ddefnyddio arian Premiwm Treth y Cyngor presennol yn ogystal â bod y Cyngor yn rhan o'r Cynllun Cartrefi Gwag Cenedlaethol. Mae angen mesurau pellach i gynorthwyo gyda'r her o ran eiddo gwag hirdymor ac ail gartrefi.

4 Cyd-destun Economaidd, Ariannol a Deddfwriaethol Allanol

4.1 Amgylchedd Economaidd

Gosodir rhagolwg ariannol tymor canolig y Cyngor yng nghyd-destun yr economi genedlaethol, cynlluniau gwariant cyhoeddus Llywodraeth Cymru a Llywodraeth y DU a deddfwriaeth a rheoliadau cenedlaethol. Mae'n cael ei lunio o fewn cyd-destun cyfnod heriol i'r economi genedlaethol wrth iddi ddod allan o uchelfannau pandemig Covid-19, Brexit, argyfwng costau byw, cadwyni cyflenwi deunydd cyfyngedig, y rhyfel yn yr Wcrain ac ar adeg pan fu mesurau llymder sylweddol ar waith am y degawd blaenorol.

Mae'r Trysorlys a'r rhagolygon allanol yn rhagweld cyfnod anwastad ar gyfer twf economaidd oherwydd y ffactorau a ddisgrifir eisoes ac mae hyn yn darparu cefndir heriol i gyllideb y Cyngor. Mae gwasanaethau sy'n ymateb i alw, fel Llesiant Gydol Oes, Addysg a'r gwasanaeth Digartref yn gweld pwysau cynyddol o ganlyniad i'r argyfwng costau byw parhaus.

4.2 Chwyddiant

Mae Adroddiad Pwyllgor Polisi Ariannol Banc Lloegr ar gyfer mis Mehefin 2023 yn cynnwys y sylwebaeth a'r rhagamcanion canlynol ar gyfer chwyddiant:

"Twelve-month CPI inflation fell from 10.1% in March to 8.7% in April and remained at that rate in May. This is 0.3% higher than expected in the May Report. Services CPI inflation rose to 7.4% in May, 0.5% stronger than expected at the time of the May Report, while core goods price inflation has also been much stronger than projected. In general, news in the latter component is less likely to imply persistent inflationary pressures.

CPI inflation is expected to fall significantly further during the course of the year, in the main reflecting developments in energy prices. Services CPI inflation is projected to remain broadly unchanged in the near term. Core goods CPI inflation is expected to decline later this year, supported by developments in cost and price indicators earlier in the supply chain. In particular, annual producer output price inflation has fallen very sharply in recent months. Food price inflation is projected to fall further in coming months....

... The MPC recognises that the second-round effects in domestic price and wage developments generated by external cost shocks are likely to take longer to unwind than they did to emerge. There has been significant upside news in recent data that indicates more persistence in the inflation process, against the background of a tight labour market and continued resilience in demand."

Tabl 1: Rhagolwg Blynnyddol o Fynegai Prisiau'r Defnyddwyr yn Adroddiad Pwyllgor Polisi Ariannol Banc Lloegr

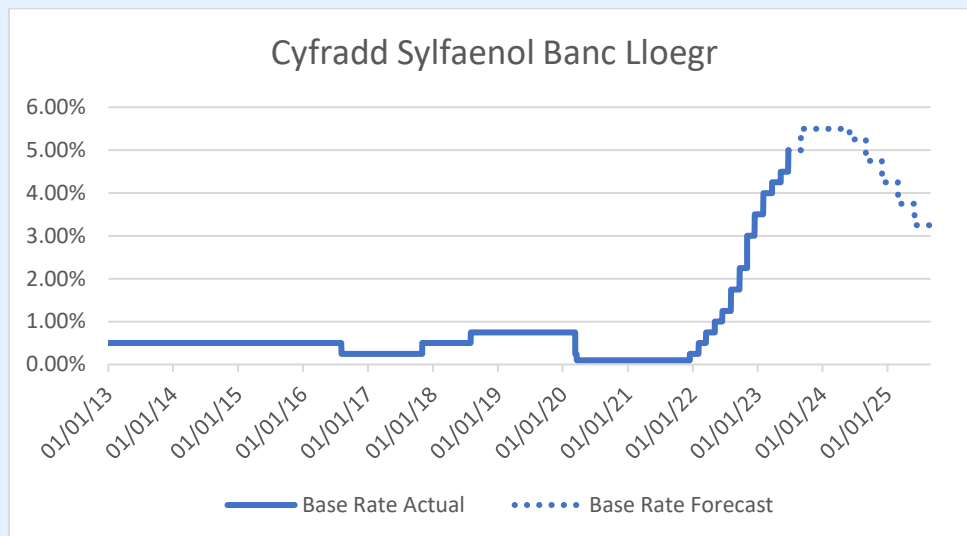
	Mehefin 2023	Mehefin 2024	Mehefin 2025	Mehefin 2026
	Gwirioneddol	Rhagolwg	Rhagolwg	Rhagolwg
Rhagolwg Blynnyddol Chwyddiant y Pwyllgor Polisi Ariannol	8.7%	3.4%	1.1%	1.2%

Mae'r lefelau uchel parhaus o chwyddiant a welir o fewn yr economi yn erydu pŵer gwario'r Cyngor, hyd yn oed yn fwy felly pan nad yw setliadau cyllid gan Lywodraeth Cymru yn bodloni'r chwyddiant a brofir. Teimlir hyn yn fwyaf amlwg trwy lefelau uwch o ddyfarniadau cyflog i staff wrth i'r Undebau lobïo am gyflogau uwch i helpu staff i dalu'r costau byw uwch, costau ynni sylweddol uwch a chwyddiant mewn prisiau contractau wrth gyrraedd dyddiadau diwedd cyfnod ar gyfer contractau mwy sy'n pennu codiadau blynnyddol yn unol â Mynegai Prisiau Defnyddwyr/Mynegai Prisiau Manwerthu ac ati. Mae chwyddiant prisiau sylweddol hefyd yn

cael ei weld mewn dyfynbrisiau tendrau i gontractau a dderbynnir wrth i gontractwyr drosglwyddo eu costau cynyddol eu hunain.

4.3 Cyfraddau Ilog

Mewn ymateb i lefelau uchel parhaus o chwyddiant, mae Banc Lloegr wedi cynyddu'r gyfradd llog sylfaenol yn olynol ym mhob un o dri chyfarfod ar ddeg olaf y Pwyllgor Polisi Ariannol. Ym mis Mehefin 2023 roedd y gyfradd sylfaenol yn 5%, i fyny o'i chyfradd hanesyddol isel o 0.1% mor ddiweddar â mis Rhagfyr 2021. Mae cynghorwyr Trysorlys y Cyngor yn rhagweld y bydd y gyfradd sylfaenol ar ei huchaf ar 5.5% ac y bydd yn raddol yn cilio yn ôl i 3.25% erbyn Mehefin 2025. Caiff rhagolygon cyfraddau llog eu hadrodd i'r Cyngor yn rheolaidd drwy Adroddiadau Rheoli'r Trysorlys.

4.4 Cyflog Byw Gwirioneddol i Weithwyr Gofal

Mae Llywodraeth Cymru wedi cyflwyno polisi cenedlaethol y bydd gweithwyr Gofal yng Nghymru o leiaf yn cael eu talu y Cyflog Byw Gwirioneddol. Mae'r Cyflog Byw Gwirioneddol yn cael ei gyfrifo'n annibynnol gan y 'Resolution Foundation' a'i oruchwylio gan y Comisiwn Cyflog Byw ac ar hyn o bryd mae'n £10.90 yr awr. Mae'n berthnasol i weithwyr cofrestredig mewn cartrefi gofal a gofal cartref ac mae hefyd yn cynnwys cynorthwywyr personol sy'n darparu gofal a chymorth sy'n cael ei ariannu drwy daliad uniongyrchol. Bydd angen i ystyriaethau codi ffioedd blynyddol ar gyfer Darparwyr Gofal Cymdeithasol ystyried unrhyw newidiadau gan y Cyflog Byw Gwirioneddol, ar yr amod bod digon o gyllid LIC yn cael ei dderbyn.

Er i Lywodraeth Cymru gyhoeddi cyllid blynyddol rheolaidd o tua £70m i gyflawni'r ymrwymiad hwn, mae risg sylweddol na fydd yr arian a dderbynnir (trwy'r Grant Cynnal Refeniw - RSG) yn cael ei gynnal ar lefel ddigonol wrth weld y Cyflog Byw Gwirioneddol yn cynyddu yn y blynyddoedd i ddod.

4.5 Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015

Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn bodoli i wneud i gyrrff cyhoeddus feddwl mwy am y tymor hir, gweithio'n well gyda phobl, gyda chymunedau a gyda ei gilydd, ceisio atal problemau a defnyddio dull mwy cydgysylltiedig o weithio. Mae'r ddyletswydd llesiant o dan y Ddeddf yn golygu bod yn rhaid i ni gymhwyso'r Egwyddor Datblygu Cynaliadwy pum ffordd o weithio i bopeth a wnawn ac alinio ein gwaith â'r saith Nod Llesiant Cenedlaethol. Mae'n ofynnol i bob gwasanaeth weithredu'r Ddeddf, gan sicrhau bod y cynlluniau trawsnewid ac arbedion effeithlonrwydd yn cydymffurfio â'r ddyletswydd llesiant.

Dyma'r pum Ffordd o Weithio:

Hirdymor

Osgoi tymor byr ac ystyried sut y bydd penderfyniadau'n effeithio ar les cenedlaethau'r dyfodol yn ogystal â'r cenedlaethau presennol

Atal

Gweithredu'n gynnar - mynd i'r afael ag achos sylfaenol problemau cyn iddo gynyddu neu waethygu. Bydd hyn yn arwain at ganlyniadau gwell i unigolion, cyrff cyhoeddus a'r gymdeithas gyfan.

Integreiddio

Sicrhau bod yr ystod lawn o ganlyniadau gweithred yn cael eu hystyried fel bod gweithgaredd yn un maes gwaith y gellir ei lunio i ategu, yn hytrach na thanseilio'r gweithgareddau mewn eraill.

Cydweithio

Gweithio gydag eraill, y tu mewn neu'r tu allan i'ch tîm neu'ch sefydliad, fel y gellir bodloni cymaint o amcanion â phosibl gyda'r adnoddau a'r arbenigedd sydd ar gael.

Cynnwys

Deall manteision cynnwys ystod mor eang â phosibl o bobl wrth helpu i lunio'r penderfyniadau a'r gwasanaethau a fydd yn effeithio ar eu bywydau.

5 Ffactorau Cenedlaethol a Lleol

5.1 Etholiad Cyffredinol Llywodraeth y DU

Bydd etholiad cyffredinol nesaf y DU yn cael ei gynnal ddim hwyrach na 28 Ionawr 2025, er yr adroddwyd ym mhapur newydd y Telegraph yn ystod mis Ebrill 2023 mai Hydref 2024 oedd y dyddiad a ffefrir gan y Prif Weinidog ar gyfer cynnal yr etholiad, felly mae mis Hydref 2024 yn llinell amser bosib.

Gallai canlyniad yr etholiad newid yn sylweddol y cyllid sydd ar gael i Lywodraeth Cymru (er gwell neu er gwaeth) drwy fformiwlâ Barnett, yn dibynnu ar flaenoriaethau gwario'r weinyddiaeth newydd ar ôl yr etholiad.

5.2 Cyllid

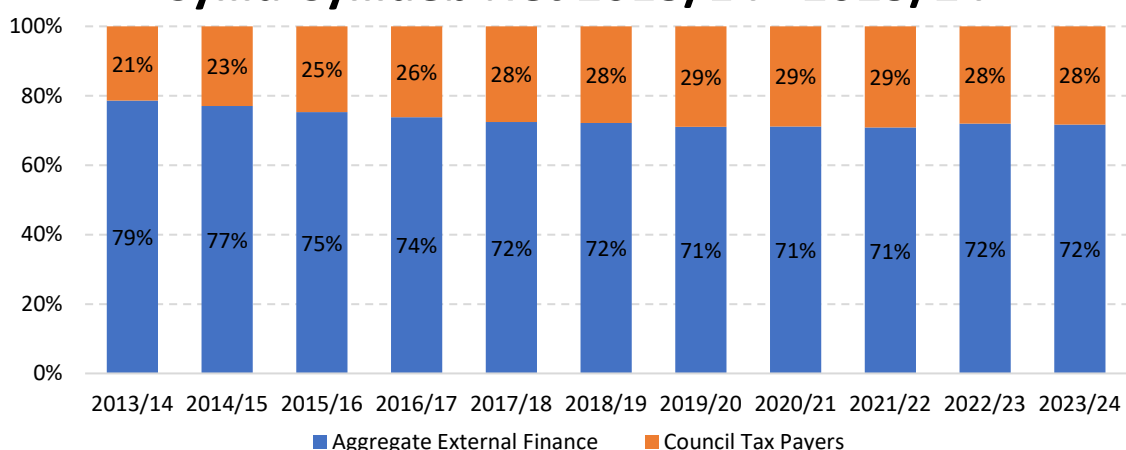
Mae gan y Cyngor nifer o ffrydiau ariannu allweddol fel y disgrifir yn adrannau 5.2.1 i 5.2.4 isod.

5.2.1 Llywodraeth Cymru

Asesiadau Gwariant Safonol (AGS) yw'r mecanwaith a ddefnyddir gan Lywodraeth Cymru ar gyfer dosbarthu adnoddau i awdurdodau lleol yn seiliedig ar gyfrifiad o'r hyn y mae angen i bob Awdurdod Lleol ei wario i ddarparu lefel safonol o wasanaethau ar gyfradd gyffredin o dreth y cyngor. Mae fformiwlâu'r Asesiadau Gwariant Safonol yn cael eu hadolygu drwy'r Is-Grŵp Dosbarthu. Mae'r dyraniad yr Asesiadau Gwariant Safonol yn defnyddio tua hanner cant o fformiwlâu sy'n adlewyrchu nodweddion demograffig, ffisegol, economaidd a chymdeithasol. Mae hefyd yn adlewyrchu costau cymharol darparu gwasanaethau tebyg rhwng awdurdodau. O ganlyniad, mae'r fformiwlâu yn ystyried ffactorau megis poblogaeth, nifer y plant ac oedolion hŷn, hyd y ffyrdd, a yw'r ardal yn wledig a pha mor wasgaredig yw'r boblogaeth. Mae'r Llyfr Gwyrdd yn gydymaith ystadegol i Adroddiad Cyllid Llywodraeth Leol. Mae'n darparu gwybodaeth gefndirol ar gyfer cyfrifo Asesiadau Gwariant Safonol ar gyfer setliad referniw blyneddol llywodraeth leol.

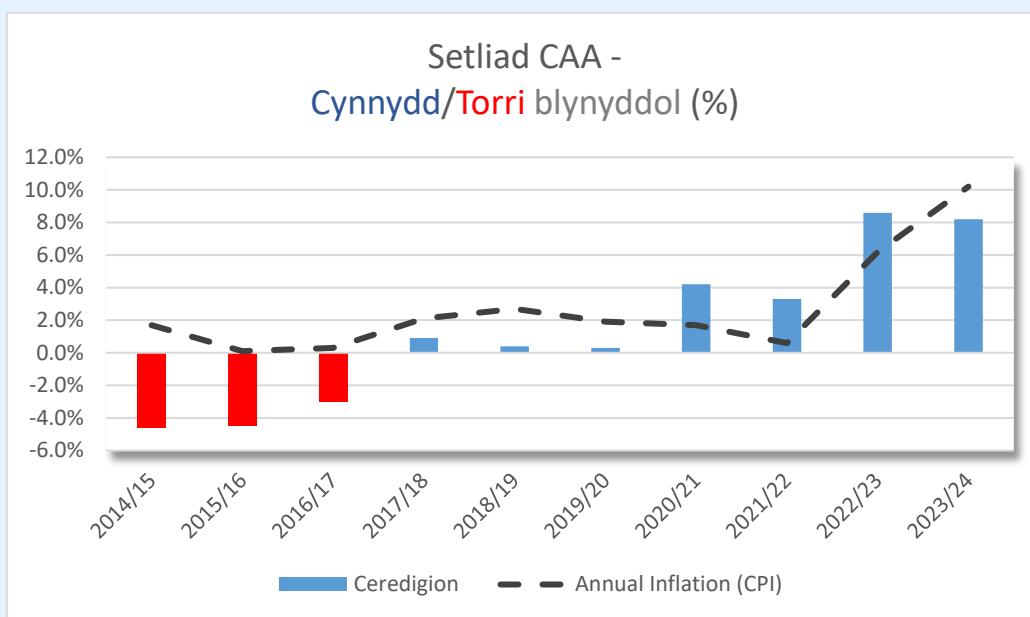
Mae tua 72% o'r gyllideb net yn cael ei hariannu gan Lywodraeth Cymru drwy gyfuniad o Grant Cynnal Referniw ac aildosbarthu Ardrethi Annomestig Cenedlaethol y cyfeirir atynt gyda'i gilydd fel Cyllid Allanol Agregau (AEF). Gall Awdurdodau Lleol wneud cais am gyllid penodol ychwanegol drwy raglen grant LIC. Fel arfer, mae tua £4.4 miliwn arall o gyllid grant ar gyfer gwasanaethau penodol yn cael ei dderbyn bob blwyddyn i ddarparu a chefnogi llawer o wasanaethau referniw a chynlluniau / prosiectau cyfalaf y Cyngor.

Cyllid Cyllideb Net 2013/14 - 2023/24

Mae'r setliad CAA ar gyfer 2023/24 wedi cynyddu 8.1% a arweiniodd at ddiffyg cyllideb o £12m i'w ganfod o gyfuniad o Arbedion Cyllideb a chynnydd yn Nhreth y Cyngor.

Mae'r graff isod yn dangos setliad CAA y Cyngor am y 10 mlynedd diwethaf ac yn dangos bod setliad Ceredigion wedi bod yn is na chwyddiant (MPC) am y rhan fwyaf o'r cyfnod hwnnw.

5.2.2 Treth y Cyngor

Mae data cymharol ar lefelau Treth y Cyngor Awdurdodau Cymru ar gael ar wefan Ystadegau Cymru gan ddefnyddio'r ddolen ganlynol:-

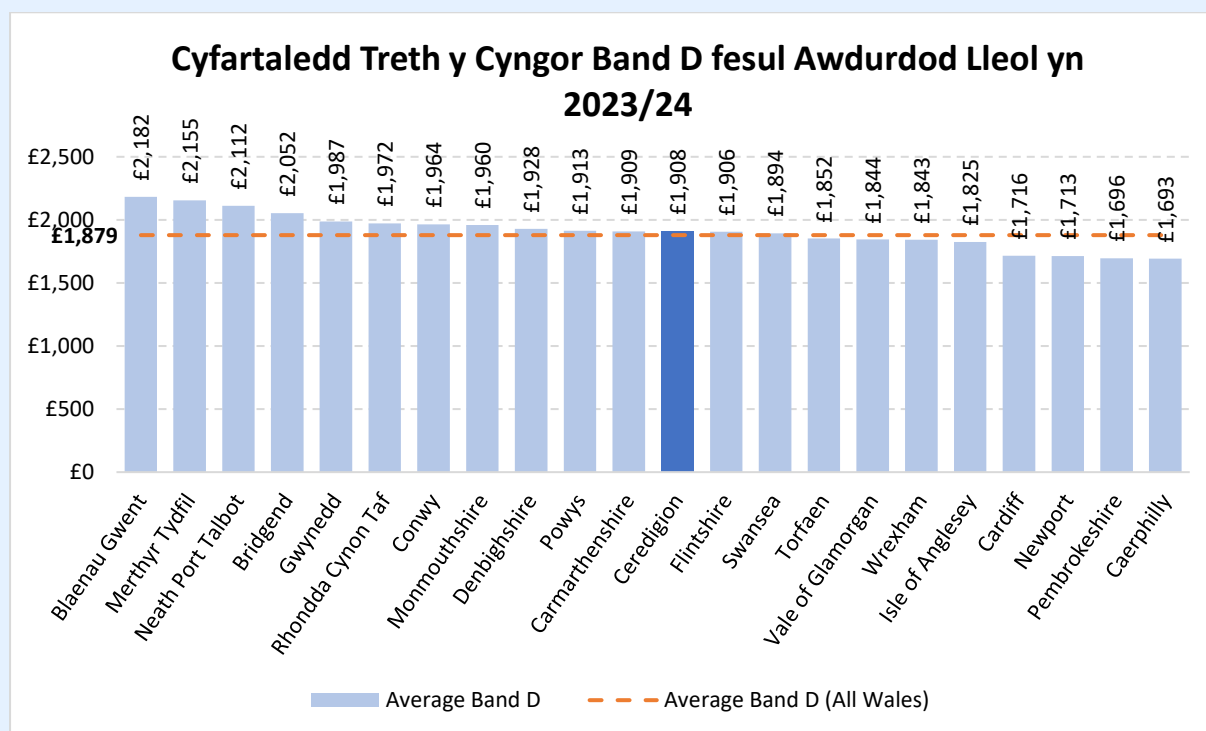
<https://llyw.cymru/lefelau-dreth-gyngor>

Yn hanesyddol mae Band D wedi cael ei ddefnyddio fel y safon ar gyfer cymharu lefelau Treth y Cyngor rhwng ac ar draws awdurdodau lleol. Nid yw'r mesur hwn yn cael ei effeithio gan y dosbarthiad amrywiol o eiddo mewn bandiau sydd i'w gweld ar draws awdurdodau.

Ar gyfer 2023/24 bil blynyddol Treth y Cyngor ar gyfer eiddo Band D yng Ngheredigion o ganlyniad i godiad o 7.3% yw £1,908, sydd hefyd yn cynnwys praecept y cynghorau cymuned

ac awdurdod yr heddlu. £1,879 yw cyfartaledd Treth y Cyngor ar gyfer eiddo Band D yng Nghymru.

Mae'r siart ganlynol yn dangos cyfartaledd Band D ar gyfer pob Cyngor yng Nghymru.

Ar hyn o bryd mae'r Cyngor yn codi premiwm Treth y Cyngor o 25% ar Eiddo Gwag Tymor Hir ac Ail Gartrefi. Ar hyn o bryd mae'r arian a godir o'r premiwm hwn ar y lefel hon o 25% wedi'i neilltuo i ariannu'r cynllun Tai Cymunedol, a gymeradwywyd ym mis Mehefin 2023, i gynorthwyo trigolion lleol i brynu cartrefi yn y Sir, trwy ddarparu benthyciadau rhannu ecwiti di-log. Cafodd y penderfyniad i glustnodi'r cyllid o'r ddau Breimiwm 25% ar gyfer y Cynllun Tai Cymunedol ei ddiwygio gan y Cyngor Llawn yn ystod 2022. Mae'n amserol i'r Aelodau ystyried adolygu'r sefyllfa ar Breimiwm Treth y Cyngor, yn dilyn cyflwyno deddfwriaeth bellach gan gynyddu'r canran hyd at 300%.

5.2.3 Ffioedd a Thaliadau

Mae swm sylweddol o incwm (£32 miliwn) yn cael ei dderbyn bob blwyddyn drwy Ffioedd a Thaliadau a ddefnyddir i gynorthwyo gwasanaethau ariannu. Mae'r ffioedd hyn yn cael eu hadolygu'n flynyddol yng nghyd-destun sefyllfa ariannol y Cyngor a chan gyfeirio at Bolisi Rheoli Incwm ac Adfer Costau Gwasanaethau'r Cyngor. Dylid nodi bod rhai o'r ffioedd wedi'u gosod ar sail statudol gan gyrff eraill, felly nid oes gan y Cyngor unrhyw reolaeth ar lefel y ffioedd hyn.

5.2.4 Ardoll Ymwelwyr Dewisol

Mae'r Ardoll Ymwelwyr Dewisol yn ymrwymiad gan LC fel rhan o'u Rhaglen Lywodraethu. Ym mis Mai 2023 cadarnhaodd Llywodraeth Cymru bod y cynlluniau'n mynd rhagddynt a bod y bwriad i gyflwyno'r ddeddfwriaeth o fewn tymor presennol y llywodraeth yn parhau (2021-2026).

Byddai'r ardoll i ymwelwyr yn ardoll hunanasesu ar arosiadau dros nos mewn llety i ymwelwyr a osodir yn fasnachol. Bydd y penderfyniad a ddyldid codi'r ardoll ymwelwyr o fewn ardal yr awdurdod lleol yn parhau i fod yn fater i'r awdurdod lleol unwaith y bydd y ddeddfwriaeth i alluogi hyn wedi'i gymeradwyo. Bydd y Cyngor yn ceisio sefydlu ei safbwynt ynghylch a ddyldid codi'r

ardoll ai peidio, unwaith y bydd rhagor o fanylion ar gael. Mae LIC wedi dweud y bydd Awdurdod Cyllid Cymru yn casglu ac yn gweinyddu'r ardoll ar ran awdurdodau lleol felly mae disgwyl y bydd y baich gweinyddol ar y Cyngor yn fach iawn.

5.2.4 Diwygio Treth y Cyngor

Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwmo i ddiwygio Treth y Cyngor a Threthi Annomestig o fewn eu tymor presennol. Gall cynigion arwain at fandiau datblygol a fydd yn adlewyrchu'r data diweddaraf, ailbrisiadau rheolaidd ac adolygiad o'r holl ostyngiadau a gostyngiadau. Er bod LIC wedi dweud nad yw hyn yn ymwneud â chodi mwy o refeniw, mae risg y bydd Cyngorau unigol ar eu colled - er enghraifft mae gan Geredigion fandio cyfartalog uwch o'i eiddo na nifer o awdurdodau De Cymru. Y llinell amser gyfredol ar gyfer diwygio Treth y Cyngor yw Ebrill 2025, efallai bod y llinell amser hon yn uchelgeisiol o ystyried bod hwn yn faes gwaith cymhleth a thechnegol.

5.3 Pwysau Costau

Mae'r Cyngor yn wynebu costau uwch i gynnal yr un lefelau o wasanaeth, yn ogystal â phwysau costau sy'n codi o ofynion ychwanegol sy'n cael eu gyrru gan ddemograffig ac sy'n statudol eu natur ac felly ni ellir eu hosgoi. Ystyrir bod y canlynol yn bwysau dangosol lefel uchel sy'n wynebu'r Cyngor yn y tymor byr i'r tymor canolig ynghyd â manylion ynghylch rhagdybiaethau a ddefnyddir wrth gynllunio ariannol.

Tabl 2: Amcangyfrif o bwysau costau dros y tymor canolig

	Nodyn	2023/24 £m	2024/25 £m	2025/26 £m	2026/27 £m
Dyfarniad Cyflog APT&C	1	7.7	4.5	3.1	2.3
Dyfarniad Cyflog Athrawon gan gynnwys Soulbury	2	1.8	2.0	1.8	1.5
Yswiriant Gwladol		(0.7)	-	-	-
Cynllun Gostyngiadau Treth y Cyngor		0.5	0.3	0.4	0.4
Cyllid Cyfalaf		0.2	0.2	0.2	0.2
Ardoll Tân	3	0.5	0.2	0.1	0.1
Ynni	4	1.8	0.3	-	-
Yn ymwneud â Llesiant Gydol Oes	5	8.3	5.8	4.0	4.2
Yn ymwneud ag Addysg		0.8	0.1	0.2	0.2
Yn ymwneud â Phrifyrdd a gwasanaethau amgylcheddol	6	1.1	1.0	1.0	1.0
Arall		0.4	0.5	0.3	0.3
Cyfanswm		22.4	15.1	11.1	10.2

Nodyn 1 - Dyfarniad Cyflog APT&C (bob mis Ebrill)

Mae rhagdybiaethau ynghylch dyfarniadau cyflog yn arbennig o ansicr mewn amgylchedd chwyddiant uchel. Gan ystyried yr amodau economaidd cyffredinol a chan gyfeirio at y Cyflog Byw Cenedlaethol a'r Cyflog Byw Gwirioneddol mae'r rhagdybiaethau canlynol wedi'u defnyddio.

2023/24	+ £1,925 i bob Pwynt Graddfa
2024/25	+ £1,600 i bob Pwynt Graddfa
2025/26	+ 3.5% i bob Pwynt Graddfa
2026/27	+ 2.5% i bob Pwynt Graddfa

Nodyn 2 - Dyfarniad Cyflog Athrawon (bob mis Medi) / Pensiwn Athrawon

Mae rhagweld dyfarniadau cyflog yn y dyfodol yn anodd. Gan ystyried yr amodau economaidd presennol, defnyddiwyd y rhagdybiaethau canlynol ar gyfer Cyflogau Athrawon.

2023/24	+ 5% i bob Pwynt Graddfa
2024/25	+ 4% i bob Pwynt Graddfa
2025/26	+ 3.5% i bob Pwynt Graddfa
2026/27	+ 2.5% i bob Pwynt Graddfa

Mae cyfraddau cyfraniadau Pensiwn Athrawon cyflogwyr yn debygol iawn o gynyddu'n sylweddol naill ai ym mis Ebrill 2024 neu fis Medi 2024. Ar hyn o bryd disgwylir y bydd unrhyw gynydd yn cael ei ariannu'n llawn gan Lywodraeth y DU ac yn ei dro gan Lywodraeth Cymru, er bod risg y bydd diffyg. Roedd hyn yn wir y tro diwethaf i'r cyfradd Pensiwn Athrawon gynyddu.

Tybir y bydd swyddogion Soulbury yn derbyn dyfarniad cyflog yn unol â dyfarniad cyflog APT&C.

Nodyn 3 Ardoll Tân

Disgwylir cynnydd blynyddol. Mae'r rhagdybiaethau a ddefnyddir yn unol â'r chwyddiant CPI blynyddol a ragwelir gyda llawr o 2% lle rhagwelir chwyddiant yn is na 2%. Mae risg bod ardoll 2024/25 yn dal i fod ar lefel uwch.

Nodyn 4 Ynni

Oherwydd bod y Cyngor yn prynu ei ynni ymlaen llaw disgwylir y bydd prisiau trydan yn dal i fod yn uchel ar gyfer 2024/25. Wedi hynny disgwylir y bydd prisiau trydan a nwy yn aros ar y lefel honno neu'n gostwng.

Nodyn 5 Llesiant Gydol Oes

Mae Gofal Cymdeithasol yn parhau i fod yn faes lle mae pwysau cyllidebol sylweddol. Yn ystod y tymor canolig bydd hyn i'w weld yn fwyaf arwyddocaol mewn Gwasanaethau a Gomisynnir, wedi'i yrru i raddau helaeth gan weithredu'r Cyflog Byw Gwirioneddol ar gyfer pob gweithiwr gofal (gweler adran 4.4). Mae pwysau ychwanegol yn cynnwys ysgwyddo'r cyfrifoldeb dros gartref preswyl Hafan y Waun, cynnydd i gyfradd Cymdeithas Gofal Cartref Cymru ar gyfer Gofal Cartref ac ail-dendro contractau Byw â Chymorth.

Nodyn 6 Priffyrdd a Gwasanaethau Amgylcheddol

Mae nifer o fentrau rheoli gwastraff LIC dros y tymor canolig, megis y cynnig Cyfrifoldeb Estynedig Cynhyrchwyr a'r Cynllun Dychwelyd Ernes, efallai y bydd y rhain yn arwain at bwysau cyllidebol i'r Cyngor os na chânt eu hariannu'n llawn. Mae disgwyl i nifer o gontractau rheoli gwastraff a chlodiant ysgolion gael eu hadnewyddu a allai hefyd arwain at gostau uwch.

Nodyn 7 Arall

Mae pwysau costau eraill yn cynnwys eitemau megis seilwaith TGCh a chwyddiant yng nghostau meddalwedd, a phwysau ar y gyllideb yswiriant corfforaethol oherwydd premiymau cysylltiedig â chwyddiant a chynnydd disgwylidig yng ngwerth symiau yswirio (eiddo).

5.4 Demograffeg a thueddiadau eraill

Mae llawer o wasanaethau a ddarperir gan y Cyngor yn cael eu harwain gan alw sy'n cael eu gyrru gan newidiadau a thueddiadau demograffig ehangach. Gall y rhain fod yn anodd eu rhagweld ac mae'n anodd mesur eu heffaith ar y cyllidebau dros y tymor hwy. Mae'r prif heriau a thueddiadau demograffig wedi'u nodi isod.

Demograffeg

Amcangyfrifodd Cyfrifiad 2021 mai 71,500 oedd poblogaeth Ceredigion ar 21 Mawrth 2021. Yn ôl yr amcangyfrifon canol blwyddyn, roedd poblogaeth Ceredigion dri mis yn ddiweddarach ychydig yn llai (70,700), sef tua 800 o drigolion yn llai/-1.1% nag ym mis Mawrth. Gellir priodoli'r newid yn y boblogaeth ar gyfer y cyfnod rhwng Diwrnod Cyfrifiad 2021 a chanol blwyddyn 2021 i amgylchiadau unigryw'r pandemig a'r llif mudo tymhorol (e.e., efallai bod llawer o fyfyrwyr wedi dychwelyd i'w cyfeiriad cartref erbyn diwedd mis Mehefin).

Mae gan boblogaeth Ceredigion gyfran uchel o fyfyrwyr, ac mae hyn yn cyflwyno heriau wrth amcangyfrif y boblogaeth ar adeg benodol. Amcangyfrifodd y Cyfrifiad fod 6,500 o fyfyrwyr yn y Sir yn 2021. Mae'n debygol bod nifer y myfyrwyr yng Ngheredigion yn llawer uwch na ffigur y Cyfrifiad, gan fod cyfyngiadau Covid-19 yn dal i fod ar waith a gafodd effaith ar ble roedd myfyrwyr yn byw adeg y Cyfrifiad.

Rhagwelir y bydd poblogaeth Cymru yn cynyddu 2.2% hyd at 2042, gan godi o 3.18 miliwn yn 2022 i 3.25 miliwn yn 2042. Dros y cyfnod hwn o ugain mlynedd mae disgwyl i ganran y rhai dros 65 oed yng Nghymru gynyddu o tua 22% i 26% o'r boblogaeth, a rhagwelir y bydd y gyfran sy'n 75 oed ac yn hŷn yn cynyddu 44%. Rhagwelir y bydd disgwyliad oes yn parhau i gynyddu yn ystod yr ugain mlynedd nesaf ond ar gyflymder arafach.

I'r gwrthwyneb yn ystod y cyfnod hwn, rhagwelir y bydd nifer y plant 15 oed ac iau yn gostwng o tua 18% i 16% o'r boblogaeth. Rhagwelir hefyd y bydd nifer yr aelwydydd yng Nghymru yn tyfu'n gyflymach na'r boblogaeth gyffredinol, gan arwain at aelwydydd llai o faint a'r angen am fwy o gartrefi.

Mae Ceredigion yn un o bedair sir y disgwylir i'w phoblogaeth ostwng dros y cyfnod hwn o 71,150 yn 2022 i 68,800 yn 2042. Rhagwelir y bydd nifer y plant yng Ngheredigion yn gostwng tua 13%, gostyngiad o 1,400 erbyn 2042. Gellir priodoli'r dirywiad hwn i'r oedi disgwylidied mewn cyfraddau ffrwythlondeb yng Ngheredigion, sy'n duedd a welir yn genedlaethol hefyd.

Yn ogystal, mae disgwyl i boblogaeth oedran gweithio Ceredigion ostwng 10% hyd at 2042, gan ostwng o 41,300 i 37,000. Gellir priodoli'r gostyngiad hwn i allfudiad pobl i wahanol rannau o'r DU. Mae hyn yn cynnwys cyfran uchel o fyfyrwyr yng Ngheredigion rhwng 21 a 24 oed sy'n tueddu i adael yr ardal ar ôl graddio i chwilio am gyfleoedd cyflogaeth ac addysg mewn mannau eraill.

Ar y llaw arall, mae disgwyl twf yn y rhai dros 65 oed yng Ngheredigion, mae'r gyfran yn debygol o gynyddu o tua 27% i 33% o'r boblogaeth, sef 3,400 o bobl ychwanegol dros y cyfnod o ugain mlynedd. Yn ogystal â disgwyliad oes hirach, priodolir y cynnydd yn y grŵp oedran 65+ i'r ffaith fod y garfan a gafodd eu geni yn ystod y twf sylweddol yn nifer y babanod yn y 1950au a'r 1960au yn heneiddio, a fydd yn 65 oed o leiaf neu'n hŷn yn 2030.

Bydd y duedd o ostyngiad yn y boblogaeth yn y Sir yn cael effaith negyddol ar Gyllid Allanol Cyfun y Cyngor gan Lywodraeth Cymru gan fod hwn yn ffactor allweddol yn fformiwla'r Aseidiadau o Wariant Safonol (SSA) fel y disgrifir yn adran 5.2.1. Mae poblogaeth sy'n heneiddio hefyd yn anochel ac, yn y pen draw, bydd yn rhoi pwysau ychwanegol ar wasanaethau Gofal Cymdeithasol gan greu pwysau cost ychwanegol, ni waeth pa mor llwyddiannus yw mesurau ymyrraeth gynnar.

Mae amryw o gynlluniau a gweithgareddau ar y gweill i helpu i wrthdroi'r duedd hon o ran y boblogaeth yn gostwng, megis y Cynllun Tai Cymunedol (gyda'r nod o ddarparu cyfleoedd tai fforddiadwy i bobl iau a phrynwyr tro cyntaf), Strategaeth Economaidd Cyngor Sir Ceredigion (sy'n ceisio hyrwyddo'r ystod o lwybrau gyrfa gwerth chweil a rhoi Ceredigion ar y map fel lle gwych i ddechrau a thyfu busnes a chynyddu cyflogau cyfartalog), Tyfu Canolbarth Cymru a Phartneriaeth Sgiliau Rhanbarthol Canolbarth Cymru (sy'n gweithio i ysgogi buddsoddiad mewn sgiliau yn unol â'r angen lleol) a'r cynnig Gofal Plant (a fydd yn cefnogi teuluoedd â phlant rhwng 3 a 4 oed yng Ngheredigion yn ariannol).

Cyflogaeth / Diweithdra

Mae'r gyfradd gweithgarwch economaidd a'r gyfradd gyflogaeth yng Ngheredigion wedi gweld cynnydd sylweddol ers diwedd 2019. Y gyfradd gweithgarwch economaidd ym mis Mehefin 2022 oedd 75.2% (llawer uwch na'r 67.0% ym mis Rhagfyr 2019) ac mae'n cyfateb i 3,700 o bobl ychwanegol yn y gweithlu. Yn yr un modd, cyrhaeddodd y gyfradd gyflogaeth yn y sir 73.0% erbyn mis Mehefin 2022 (gan gynyddu o 65.1% ym mis Rhagfyr 2019).

Mae'r rhain yn arwyddion cadarnhaol, ac mae'r sbardunau ar gyfer cynnydd yn debygol o fod yn gyfuniad o ffactorau. Mae'r rhain yn cynnwys yr angen i aelwydydd gynyddu eu gwydnwch ariannol oherwydd y pandemig a'r argyfwng costau byw ar hyn o bryd, ond hefyd y prinder llafur presennol sy'n cael ei brofi ledled Cymru a'r DU ehangach. Er enghraifft, ym mis Mawrth 2022 roedd nifer y swyddi gwag yn y DU yn fwy na'r nifer sy'n ddi-waith am y tro cyntaf.

Yn draddodiadol, mae hunangyflogaeth nid yn unig wedi bod yn rhan bwysig o'r gweithlu lleol, ond hefyd yn un arwyddocaol sy'n cyflawni rolau mewn sectorau megis adeiladu ac amaethyddiaeth. Ar ddechrau'r pandemig ym mis Mawrth 2020, roedd y nifer a oedd yn hunangyflogedig yn cyfrif am 19.0% o'r gweithlu, sef yr uchaf ledled Cymru. Fodd bynnag, dros y 2½ flynedd nesaf gostyngodd y gyfran a oedd yn hunangyflogedig yn sylweddol i 13.7% erbyn mis Mehefin 2022, sef gostyngiad o 2,400 o bobl. Ar yr un pryd roedd cynnydd cyfatebol yn nifer y gweithwyr, gan awgrymu bod y pandemig wedi arwain at rai yn chwilio am gyflogaeth 'fwy diogel' fel gweithwyr. Bu cynnydd hefyd yn nifer y gweithwyr hunangyflogedig a newidiodd eu statws yn y farchnad lafur i "cyflogai" rhwng mis Ebrill a mis Medi 2020 ar yr un pryd â'r Cynllun Ffyrlo.

Mae'r Cyngor yn parhau i gymryd camau rhagweithiol tuag at fonitro a chefnogi twf yr economi leol. Yn ei Strategaeth Gorfforaethol ar gyfer 2022-27, un o'r pedwar Amcan Llesiant Corfforaethol yw "Hybu'r economi, cefnogi busnesau a galluogi cyflogaeth".

Y gyfradd ddiweithdra yng Ngheredigion am y deuddeg mis a ddaeth i ben ym mis Mehefin 2022 oedd 3.0%. Yn ystod y blynyddoedd diwethaf roedd diweithdra yn y sir wedi dangos tuedd gadarnhaol - gan ostwng o uchafbwynt o 4.2% ym mis Mawrth 2018, i isafbwynt o 2.6% ym mis Mawrth 2020, ychydig cyn y cyflwynwyd cyfnod clo cenedlaethol o ganlyniad i COVID-19. Bryd hynny, roedd cyfradd diweithdra Ceredigion yn is na'r 3.7% ledled Cymru gyfan.

Mae cyfraddau casglu Treth y Cyngor a Chynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor (CTRS) yn cael eu heffeithio'n uniongyrchol gan dueddiadau cyflogaeth sy'n effeithio ar allu preswylwyr i dalu biliau Treth y Cyngor.

Incwm ac enillion

Mae enillion yn cyfeirio at arian a enillir drwy gyflogaeth, tra bod incwm yn golygu cyfanswm yr arian a dderbynnir, gan gynnwys o enillion, budd-daliadau a phensiynau. Mae enillion ac incwm yng Ngheredigion yn is nag ar draws Cymru ac yn is na'r DU gyfan. Mae hon yn duedd gyffredin ymhlith siroedd gwledig yn bennaf.

Mae'r Arolwg Blynyddol o Oriau ac Enillion 2021 yn dangos bod enillion blynyddol cyfartalog yn parhau i fod yn is yng Ngheredigion nag ar draws Cymru ac eithrio Powys, sydd hefyd yn is na gweddill Canolbarth a De-orllewin Cymru. Yr enillion blynyddol cyfartalog (canolrifol) ar gyfer y rhai sy'n byw yng Ngheredigion oedd £23,576, sy'n is na'r £23,996 ledled Cymru.

Mae'r duedd yn debyg gydag incwm aelwydydd. Incwm canolrifol aelwydydd Ceredigion yn 2021 oedd £31,162 o'i gymharu â £31,348 ledled Cymru a £36,440 ledled y DU. Mae gan dros draean o aelwydydd Ceredigion (39%) incwm aelwyd o £25,000 neu lai, ac mae gan dros chwarter (29%) incwm o £20,000 neu lai.

Gofal Cymdeithasol

Diolch i ddatblygiadau arloesol mewn technoleg a gofal iechyd, mae'r boblogaeth fyd-eang o bobl dros 60 oed yn tyfu'n gyflymach nag unrhyw grŵp oedran arall. Erbyn 2033, bydd un o bob pedwar o boblogaeth Cymru dros 65 oed.

Yng Ngheredigion, mae nifer y bobl sy'n 65 oed ac yn hŷn eisoes yn uwch nag un o bob pedwar ac amcangyfrifir y bydd yn cynyddu i un o bob tri erbyn 2039. Amcangyfrifir mai 11.8% oedd y gyfran o boblogaeth Ceredigion sy'n 75 oed ac yn hŷn yn 2021, ac amcangyfrifir y bydd hyn yn tyfu i 15.2% erbyn 2031 ac i 18.0% erbyn 2041, sef cynnydd o 47% yn y grŵp oedran hwn.

Amcangyfrifir mai 3.3% oedd y gyfran o boblogaeth Ceredigion sy'n 85 oed ac yn hŷn yn 2021, a disgwylir i hyn dyfu i 4.7% erbyn 2031 a 6.0% erbyn 2041, sef cynnydd o 76% yn y nifer yn y grŵp oedran hwn.

Rhagwelir y bydd Cymhareb Dibyniaeth Henaint Ceredigion yn gweld cynnydd o 415 o ddibynyddion fesul 1,000 yn 2021 i 529 o ddibynyddion fesul 1,000 yn 2041. (Y gymhareb yw nifer y bobl oedran Pensiwn y Wladwriaeth fesul 1,000 o bobl o oedran gweithio). Er gwaethaf y cynnydd yn oedran pensiwn y wladwriaeth i 67 yn 2028, mae'r Gymhareb Dibyniaeth Henaint yn parhau i gynyddu. Mae hyn yn arwyddocaol, oherwydd mae'r cynnydd yn y boblogaeth sy'n heneiddio yn her fawr i bob Awdurdod Lleol gan y bydd yn anochel yn arwain at fwy o alw am wasanaethau'r cyngor.

Addysg

Yng Nghyfrifiad Ysgolion Blynyddol ar Lefel Disgyblion 2023 roedd 4,631 o ddisgyblion yng Ngheredigion o oedran ysgol gynradd ym mlynnyddoedd Derbyn i Flwyddyn 6, gyda 3,624 o ddisgyblion o oedran ysgol uwchradd (Blynyddoedd 7-11) a 712 arall ym Mlwyddyn 12 a 13. Mae'r cyfrifiad (CYBLD) yn digwydd ym mis Ionawr bob blwyddyn. Mae maint bach rhai o ysgolion Ceredigion yn golygu ei bod yn anoddach iddyn nhw ddelio â gostyngiadau mewn refeniw nag ydyw i ysgolion mwy mewn mannau eraill yng Nghymru.

Mae dosraniad y Grant Cynnal Refeniw hefyd yn dibynnu ar y symudiad cymharol yn nifer y disgyblion ar draws Awdurdodau Cymru. Mae cyfanswm y cyllid sydd i'w ddosrannu drwy'r Grant Cynnal Refeniw hefyd yn newid o flwyddyn i flwyddyn. Mae'n anodd mesur effaith y ddau ffactor hyn ar gyfran y Grant Cynnal Refeniw, er ei bod yn rhesymol tybio bod y ddau ffactor yn debygol o leihau cyllid Ceredigion.

Mae nifer o ysgolion Ceredigion wedi'u lleoli'n agos at ffiniau â siroedd eraill a gall nifer y disgyblion yn yr ysgolion hynny gael eu dylanwadu gan ffactorau lleol sy'n effeithio ar boblogrwydd ysgolion y naill ochr i'r ffin.

Mae dadansoddiad o'r ddarpariaeth ôl-16 ar draws y Sir yn cael ei gynnal ar hyn o bryd i sicrhau:

- Bod cyfleoedd addysgol i bobl ifanc 14-19 oed yn y Sir yn cael eu hehangu.

- Bod cwricwlwm galwedigaethol cyfoethog yn cael ei ddarparu, a fydd yn briodol i bob dysgwr gyflawni ei botensial llawn ac a fydd yn diwallu anghenion yr holl randdeiliaid a'r economi leol yng Ngheredigion.
- Bod mynediad cyfartal a theg at ystod eang o lwybrau dysgu effeithlon ar wahanol lefelau gyda'r nod bod Ceredigion yn parhau i fod â'r nifer isaf o ymadawyr ysgol NEET yng Nghymru.

Yn dilyn newidiadau i ddeddfwriaeth, cyflwynodd y Cyngor Llawlyfr Trefniadaeth Ysgolion a fabwysiadwyd gan y Cabinet ar 15 Mehefin 2021, mae'r ddogfen hon yn rhoi crynodeb o'r gweithdrefnau y mae angen eu dilyn wrth gynnal adolygiad ysgol. Ar 02/05/23, cymeradwyodd y Cabinet Egwyddorion ar gyfer Sicrhau Polisi Seilwaith Addysg Gynaliadwy, a fydd yn sail i unrhyw benderfyniad ar gynigion ad-drefnu ysgolion yn y dyfodol.

Mabwysiadwyd Cynllun Strategol y Gymraeg mewn Addysg Ceredigion (WESP) ym mis Chwefror 2022. Mae'r strategaeth 10 mlynedd (2022–2032) yn ceisio atgyfnerthu a chryfhau'r ddarpariaeth Gymraeg a chyrraedd y targedau a osodwyd gan Lywodraeth Cymru ar gyfer miliwn o siaradwyr Cymraeg ledled Cymru erbyn 2050. Un nod cyffredinol yw sicrhau bod disgyblion yng Ngheredigion yn gyfathrebwyr hyderus yn y Gymraeg a'r Saesneg erbyn diwedd Blwyddyn 6 pan fyddant yn symud o addysg gynradd i addysg uwchradd.

Rhwydwaith Priffyrdd

Cyfanswm hyd ffyrdd Ceredigion yw un o'r mwyaf yng Nghymru, sef cyfanswm o 2,265km. Mae tua 51.5% o ffyrdd Ceredigion yn ffyrdd dosbarth B ac C (1,167km) a elwir yn 'isffyrdd'.

Mae canran y ffyrdd dosbarth A, B ac C yng Ngheredigion mewn cyflwr gwael wedi gostwng ychydig dros y ddwy flynedd ddiwethaf, er bod cyflwr ffyrdd dosbarth A ac C yn parhau i fod uwchlaw'r targed. Gostyngodd ffyrdd mewn cyflwr gwael o 3.2% yn 2021/22 i 3.1% yn 2022/23, ond maent yn parhau i fod yn uwch na'r targed o 3%, mae canran y ffyrdd dosbarth B mewn cyflwr gwael yn parhau i fod ar 2.0% yn 2022/23 ar ôl bod ar y lefel honno hefyd yn 2021/22 sydd o fewn y targed o 6%, a gostyngodd canran y ffyrdd dosbarth C mewn cyflwr gwael o 14.7% i 13.2% sy'n dal i fod yn uwch na'r targed o 12%.

Seiberdroseddu

Mae seiberdroseddu yn parhau i fod yn risg wirioneddol i gyrrff cyhoeddus, ac mae risgiau ariannol posibl yn gysylltiedig ag Ymosodiadau Seiber.

Yr Economi Twristiaeth ac Ymwelwyr yng Ngheredigion

Yn yr un modd â'r rhan fwyaf o ardaloedd arfordirol, mae'r diwydiant twristiaeth yn chwarae rhan sylweddol yn economi Ceredigion, gan gyfrif am 13% o swyddi, a dyma'r ail ddiwydiant mwyaf yn y sir y tu ôl i addysg.

Amcangyfrifwyd mai cyfanswm effaith economaidd y diwydiant twristiaeth yng Ngheredigion yn 2021 oedd £295m, sef cynnydd o 58.7% ar y flwyddyn flaenorol. Mae'r cynnydd sylweddol hwn o ganlyniad i ailagor busnesau sy'n gysylltiedig â thwristiaeth yn dilyn pandemig COVID-19 a arweiniodd at gyfyngiadau symud cenedlaethol a chau'r diwydiant twristiaeth ledled Cymru yn ystod 2020. Yn ystod 2021, nid yw'r effaith economaidd ar nifer yr ymwelwyr â Cheredigion wedi dychwelyd i'r lefelau yr oeddent cyn y pandemig, fodd bynnag, dylid nodi bod y ffigurau diweddaraf ar gyfer 2021 yn cynnwys cyfyngiadau o ran teithio ac agor busnesau ymhell i mewn i haf y flwyddyn honno. Mae'r diwydiant twristiaeth yn cefnogi 4,121 o swyddi ledled y sir, sydd 1,700 yn is na chyn y pandemig yn 2019. Ym mis Gorffennaf 2023 nid yw'r data ar gyfer 2022 wedi'i gyhoeddi eto, felly nid yw'n hysbys ar hyn o bryd a yw'r diwydiant wedi adfer yn llawn i'r lefelau cyn y pandemig.

Bydd y diwydiant twristiaeth yn parhau i fod yn agwedd allweddol ar amcan allweddol y Cyngor sef 'Hybu'r Economi' fel y nodir yn y Strategaeth Gorfforaethol.

6 Y Bwlch yn y Gyllideb a'r Rhagolwg Ariannol Tymor Canolig ar gyfer 2023/24 i 2025/26

Mae Setliad Llywodraeth Cymru (LIC) i Lywodraeth Leol ar gyfer 2023/24 wedi darparu dyraniadau cyllid refeniw craidd dangosol ar gyfer 2024/25 o £5.7 biliwn – sy'n cyfateb i godiad o £170 miliwn (3.1%), ni ddarparwyd unrhyw arwydd ar gyfer 2025/26. Mae aneddiadau diweddar wedi gweld y Cyngor yn derbyn yn agos iawn at gyfartaledd Cymru gyfan, felly mae'r 3.1% wedi cael ei ddefnyddio at ddibenion cynllunio ar gyfer 2024/25, a heb unrhyw ddangosydd arall rhagdybir bod yr un ffigur wedi'i gymryd ar gyfer 2025/26 a 2026/27.

Mae Tabl 3 isod yn defnyddio cynnydd Treth y Cyngor o 5% at ddibenion modelu a chynllunio. Bydd setliad gwirioneddol LIC yn wahanol i'r amcanestyniad a allai fod yn well neu'n waeth. Yn yr un modd bydd codiadau Treth y Cyngor yn amrywio ac yn y pen draw maent yn ystyriaeth ffurfiol ar gyfer y Cyngor Llawn fel rhan o broses Pennu'r Gyllideb bob blwyddyn.

Mae'r tabl isod yn nodi'r amcanestyniad o ran incwm a gwariant amcangyfrifedig ac felly'r Bwlch Cyllideb amcangyfrifedig dros y tair blynedd nesaf. Mae pwysau costau manwl eisoes wedi'u dangos yn adran 5.3 uchod.

Tabl 3 – Amcanestyniadau Bwlch y Gyllideb

	Cyllideb Gwirioneddol		Dangosol		Dangosol		Dangosol	
	2023/24		2024/25		2025/26		2026/27	
	Cynyddu	£m	Cynyddu	£m	Cynyddu	£m	Cynyddu	£m
Treth y Cyngor	7.3%	50.9	5.0%	53.5	5.0%	56.1	5.0%	58.9
Cyllid Llywodraeth Cymru (AEF)	8.2%	129.2	3.1%	133.2	3.1%	137.3	3.1%	141.6
Cyfanswm Incwm		180.1		186.7		193.5		200.5
Pwysau'r Gyllideb		23.1		15.1		11.1		10.2
Gwariant disgwyledig		188.9		195.2		197.8		203.6
Bwlch yn y Gyllideb		8.8		8.5		4.3		3.1

Yn seiliedig ar y rhagamcanion hyn, byddai'n ofynnol i'r Cyngor gau'r Bwlch yn y Gyllideb o £15.9 miliwn o leiaf erbyn mis Mawrth 2027. Mae hyn ar ben yr arbedion a gyflawnwyd eisoes rhwng Ebrill 2012 a Mawrth 2023 o £52m a'r £8.8m arall sydd ei angen ym mhroses Cyllideb 2023/24 – mae hyn yn golygu y bydd dros £60m o arbedion wedi'u canfod ers 2012.

Mae gan y Cyngor nifer o fesurau a chynlluniau ar waith i reoli'r bwlch disgwyledig yn y Gyllideb - nodir y rhain yn Adran 7.

Mae gan ostyngiad yn nifer y boblogaeth yng Ngheredigion, fel y disgrifir yn 5.4 uchod, y potensial i effeithio'n negyddol ymhellach ar Setliad Cyllideb AEF y Cyngor.

Mae'r ystod bosibl o Fwlch yn y Gyllideb yn y tymor canolig, o ganlyniad i'r ansicrwydd ynghylch Setliadau Cyllideb blyneddol AEF, yn cael ei ddangos yn y tablau isod sy'n dangos yr effaith ar wahanol lefelau o Dreth y Cyngor a chyllid LIC.

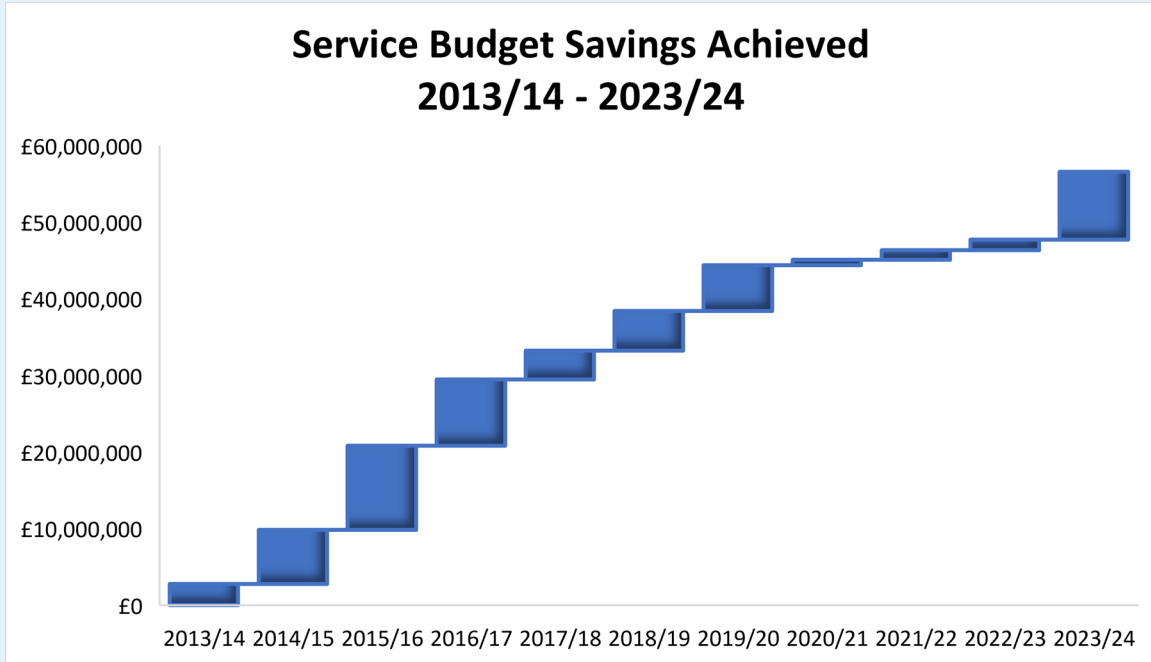
Tabl 4: Dadansoddiad o'r senarios o ran bwloch cyllido'r gyllideb - 2024/25
(£15.1miliwn Pwysau Costau)

		<u>Council Tax Increase</u>							
		0.0%	1.0%	2.0%	3.0%	4.0%	5.0%	6.0%	7.0%
<u>Aggregate External Finance Settlement (AEF)</u>	0.0%	£13.0m	£12.5m	£11.9m	£11.4m	£10.9m	£10.4m	£9.9m	£9.4m
	1.0%	£11.7m	£11.2m	£10.7m	£10.1m	£9.6m	£9.1m	£8.6m	£8.1m
	2.0%	£10.4m	£9.9m	£9.4m	£8.8m	£8.3m	£7.8m	£7.3m	£6.8m
	3.0%	£9.1m	£8.6m	£8.1m	£7.6m	£7.0m	£6.5m	£6.0m	£5.5m
	4.0%	£7.8m	£7.3m	£6.8m	£6.3m	£5.8m	£5.2m	£4.7m	£4.2m
	5.0%	£6.5m	£6.0m	£5.5m	£5.0m	£4.5m	£4.0m	£3.4m	£2.9m
	6.0%	£5.2m	£4.7m	£4.2m	£3.7m	£3.2m	£2.7m	£2.2m	£1.6m
	7.0%	£3.9m	£3.4m	£2.9m	£2.4m	£1.9m	£1.4m	£0.9m	£0.4m

Tabl 5: Dadansoddiad o'r senarios o ran bwloch cyllido'r gyllideb - 2025/26
(£11.1miliwn Pwysau Costau)

		<u>Council Tax Increase</u>							
		0.0%	1.0%	2.0%	3.0%	4.0%	5.0%	6.0%	7.0%
<u>Aggregate External Finance Settlement (AEF)</u>	0.0%	£9.3m	£8.7m	£8.2m	£7.7m	£7.1m	£6.6m	£6.1m	£5.5m
	1.0%	£7.9m	£7.4m	£6.9m	£6.3m	£5.8m	£5.3m	£4.7m	£4.2m
	2.0%	£6.6m	£6.1m	£5.5m	£5.0m	£4.5m	£3.9m	£3.4m	£2.9m
	3.0%	£5.3m	£4.7m	£4.2m	£3.7m	£3.1m	£2.6m	£2.1m	£1.5m
	4.0%	£3.9m	£3.4m	£2.9m	£2.3m	£1.8m	£1.3m	£0.7m	£0.2m
	5.0%	£2.6m	£2.1m	£1.5m	£1.0m	£0.5m	-£0.1m	-£0.6m	-£1.1m
	6.0%	£1.3m	£0.7m	£0.2m	-£0.3m	-£0.9m	-£1.4m	-£1.9m	-£2.5m
	7.0%	-£0.1m	-£0.6m	-£1.1m	-£1.7m	-£2.2m	-£2.7m	-£3.3m	-£3.8m

Mae'r rhagolygon ariannol tymor canolig anffafriol a fodelwyd wedi'i osod yn erbyn cefndir o dros ddegawd o gynt sydd wedi arwain at gyfnod sylweddol o ostyngiadau mewn cyllid yn y tymor real. Dangosir yr arbedion cronus o dros £60m a gyflawnwyd yn ystod y cyfnod hwn er mwyn cyflawni cyllidebau cytbwys, yn y siart isod.

7 Strategaeth y Gyllideb

7.1 Rheoli adnoddau'n effeithiol

Mae dull Rheoli Ariannol y Cyngor yn cynnwys;

- Cydymffurfio â rheoliadau ariannol ffurfiol er mwyn sicrhau bod cyllidebau'n cael eu rheoli'n effeithiol yn ystod y flwyddyn;
- bod rolau a chyfrifoldebau'r rheoli ariannol yn dryloyw ac wedi'u hymgorffori ar draws gwasanaethau'r Cyngor.
- bod llythrennedd ariannol yn cael ei hyrwyddo'n weithredol ledled y sefydliad.
- bod rheolaethau ariannol effeithiol ar waith a'u bod yn cwmpasu pob maes rheoli ariannol, rheoli risg a rheoli asedau.
- Sicrhau bod gwerth am arian yn cael ei gyflawni wrth ddarparu gwasanaethau.

Mae'r egwyddorion cyffredinol sy'n darparu'r fframwaith ar gyfer defnyddio adnoddau'r Cyngor yn effeithiol yn cynnwys:

- Bod ceisiadau i gario tanwariant refeniw ymlaen yn cael eu hystyried ar ddiwedd y flwyddyn ac yn gyffredinol dim ond pan fyddant yn bodloni'r Amcanion Llesiant Corfforaethol y cânt eu cefnogi.
- Bydd cronfeydd wrth gefn yn cael eu cynnal yn unol â pholisi cymeradwy'r Cyngor. Bydd unrhyw incwm annisgwyl a dderbynnir yn cael ei drin yn gorfforaethol.
- Bydd cronfeydd wrth gefn yn cael eu cadw at ddibenion penodol yn unig ac yn cael eu hadolygu'n rheolaidd.
- Bydd cyllid grant ar gyfer refeniw a chyfalaf yn cael ei uchafu gan y Gwasanaethau lle bynnag y bo modd ac o fewn cyfyngiadau telerau ac amodau'r grant.
- Lle mae angen ceisiadau am grant, mae angen cysylltu'r rhain ag Amcanion Llesiant y Cyngor.
- Bod angen ystyried strategaethau ymadael ar gyfer ceisiadau grant a chyllid grant perthnasol.
- Bod adnoddau'n cael eu targedu i gyflawni'r effaith gadarnhaol fwyaf e.e. defnyddio Cyfathrebu a Thechnoleg Gwybodaeth i gefnogi prosesau a gwell llif gwaith.
- Ymdrechu i wneud y defnydd gorau o asedau'r Cyngor, h.y. arian, tir, adeiladau, fflyd, staff a thechnoleg gwybodaeth. Er enghraifft, rhesymoli asedau ymhellach i leihau costau refeniw, cynhyrchu ffrydiau incwm neu gydleoli Gwasanaethau'r Cyngor / Gwasanaethau Cyhoeddus.
- Ystyried y tymor hirach wrth gynllunio ar gyfer gwasanaethau a chyllidebau cynaliadwy a chynnal safonau gwasanaeth priodol ar gyfer y gwasanaethau rheng flaen craidd.

7.2 Gweithio mewn Partneriaeth, Cyllid Allanol a Chydweithio

Mae'r Cyngor yn gweithio'n rhagweithiol ac ar y cyd ag amrywiaeth o bartneriaid i sicrhau'r canlyniadau gorau er budd ei ddinasyddion ac mae'n ymchwilio i gyfleoedd ar gyfer cydweithio ag asiantaethau / awdurdodau lleol eraill. Mae'r strategaeth ariannol yn cymryd ymagwedd realistig ond darbodus tuag at gyllid partneriaeth posibl nad yw'n sicr nac wedi'i gadarnhau eto. Yn gyffredinol, ni thyrir bod cyllid partner penodol neu incwm grant yn y rhagolygo oni bai bod ei ddyraniad wedi'i gadarnhau.

Fel rhan o strategaeth Hybu Economi Ceredigion bydd y Cyngor yn gweithio gydag amryw o bartneriaid gan gynnwys:

• LLC	• Darparwyr sgiliau a hyfforddiant
• Llywodraeth y DU	• Cyrff sy'n cynrychioli busnesau
• Partneriaeth Tyfu Canolbarth Cymru	• Cyllidwyr preifat a chyhoeddus
• Sefydliadau Addysg Bellach ac Uwch	• Sefydliadau'r trydydd sector

Mae'r Cyngor yn gweithio mewn partneriaeth â Llywodraeth Cymru ar lawer o brosiectau refeniw a chyfalaf sylweddol megis cynlluniau Amddiffyn Arfordir Aberaeron ac Aberystwyth.

Mae gan y Cyngor gyllid grant sylweddol ar gyfer cyflawni ei gyllideb refeniw gros. Mae grantiau penodol wedi cael eu trosglwyddo i'r grant cynnal refeniw a dylai'r duedd bresennol hon barhau. Mae hyn yn golygu y bydd y Cyngor yn gallu penderfynu ar y ffordd orau o wario'r cyllid fel rhan o'i Strategaeth Gorfforaethol ei hun, yn hytrach na bod yn rhan o un cenedlaethol. Mae LIC wedi ymrwmo i leihau baich gweinyddol grantiau ac wedi cychwyn ar raglen waith i adolygu hyn. Rydym dal ddim yn gwybod sawl grant a ddyfernir, sydd yn y pen draw, heb eu neilltuo trwy RSG yn hytrach na thrwy dyfarniadau grant LIC penodol unigol.

Rhaid i gyllidebau adlewyrchu'n glir sylwedd unrhyw waith cydweithredol y mae'r Cyngor yn rhan ohono. Mae egwyddor gwariant gros cyllidebu yn ei gwneud yn ofynnol bod cyllidebau'n dangos gwariant ac incwm yr holl drafodion ar wahân. Pan mae Cyd-bwyllgorau a Chyd-bwyllgorau Corfforaethol yn bodoli, mae angen i'r rhain gytuno, yn ddigon cynnar, ar gyllideb ar gyfer gwaith y Cyd-bwyllgor er mwyn i gyfran y Cyngor gael ei adlewyrchu yn y gyllideb. Wrth i unrhyw Gyd-bwyllgor ddod yn fwy sefydledig, mae hyn yn debygol o olygu y bydd angen i gyfraniadau gan y partneriaid ffurfio rhan o'r gyllideb sylfaenol.

Mae Ceredigion yn bartner i Gyngor Sir Powys (a Pharc Cenedlaethol Bannau Brycheiniog ar gyfer Cynllunio Strategol yn unig) sy'n ffurfio Cyd-bwyllgor Corfforaethol Canolbarth Cymru. Mae Cyd-bwyllgor Corfforaethol Canolbarth Cymru yn gyfrifol am gynhyrchu Cynllun Datblygu Strategol ar gyfer y rhanbarth a Chynllun Trafnidiaeth Rhanbarthol. Yn ogystal, mae'r Cyd-bwyllgor Corfforaethol yn gyfrifol am Lesiant Economaidd.

7.3 Rheoli'r Bwlch yn y Gyllideb

Yn seiliedig ar y tybiaethau cyllido a ddisgrifir yn adran 6 uchod a'r pwysau costau a nodir yn adran 5.3, mae'r modelu ariannol yn dangos y bydd gan y Cyngor fwllch o £15.9 miliwn dros y cyfnod o 3 blynedd rhwng 2024/25 a 2026/27.

Mae cyfleoedd posib ar gyfer blwyddyn 2 a blwyddyn 3 gwerth cyfanswm o tua £4m eisoes wedi'u nodi drwy'r rhaglen 'Gwneud Pethau'n Wahanol: Ymagwedd Gorfforaethol'. Mae hyn ar ben y £3m a nodwyd ac a dybir ym mhroses Gosod Cyllideb 2023/24. **Byddai hyn wedyn yn gadael Diffyg yn y Gyllideb o £6.4m yn 2024/25 a chyfanswm o ddiffyg o £11.9m dros y 3 blynedd nesaf.**

	2023/24 Gwirioneddol £m	2024/25 Dangosol £m	2025/26 Dangosol £m	2026/27 Dangosol £m
Amcangyfrif o'r Bwlch yn y Gyllideb	8.8	8.5	4.3	3.1
<u>Nodwyd cynilion:</u> Gwneud pethau'n wahanol: Ymagwedd Gorfforaethol	3.0	2.1	1.9	-
2023/24- Cynllun arbed	5.8	-	-	-
Cyfanswm yr arbedion a nodwyd	8.8	2.1	1.9	-
Diffyg cyllideb sy'n weddill	-	6.4	2.4	3.1

Tabl 6: Amcangyfrif o'r Bwlch yn y Gyllideb yn y Tymor Canolig

Gellir gweld cynlluniau manwl ar gyfer 'Gwneud Pethau'n wahanol: Ymagwedd Gorfforaethol' a chynllun arbedion 2023/24 yn Atodiad 1 a 2.

Ar ôl cynnwys y rhagdybiaethau gan y rhaglen 'Gwneud Pethau'n wahanol: Ymagwedd Gorfforaethol' ar gyfer 2024/25 a 2025/26, dangosir yr ystod o ddiffygion cyllidebol sy'n deillio o hyn yn y tabl ganlynol, gan ddangos yr effaith ar lefelau gwahanol o gyllid trwy Dreth y Cyngor a Llywodraeth Cymru.

Tabl 7: Dadansoddiad o'r Sefyllfa ynghylch Bwlch Cyllido'r Gyllideb - 2024/25 (£14.7m Pwysau Costau)

		Council Tax Increase							
		0.0%	1.0%	2.0%	3.0%	4.0%	5.0%	6.0%	7.0%
Aggregate External Finance Settlement (AEF)	0.0%	£13.0m	£12.5m	£11.9m	£11.4m	£10.9m	£10.4m	£9.9m	£9.4m
	1.0%	£11.7m	£11.2m	£10.7m	£10.1m	£9.6m	£9.1m	£8.6m	£8.1m
	2.0%	£10.4m	£9.9m	£9.4m	£8.8m	£8.3m	£7.8m	£7.3m	£6.8m
	3.0%	£9.1m	£8.6m	£8.1m	£7.6m	£7.0m	£6.5m	£6.0m	£5.5m
	4.0%	£7.8m	£7.3m	£6.8m	£6.3m	£5.8m	£5.2m	£4.7m	£4.2m
	5.0%	£6.5m	£6.0m	£5.5m	£5.0m	£4.5m	£4.0m	£3.4m	£2.9m
	6.0%	£5.2m	£4.7m	£4.2m	£3.7m	£3.2m	£2.7m	£2.2m	£1.6m
	7.0%	£3.9m	£3.4m	£2.9m	£2.4m	£1.9m	£1.4m	£0.9m	£0.4m

Tabl 8: Dadansoddiad o'r Sefyllfa ynghylch Bwlch Cyllidebol 2025/26 (£10.8m Pwysau Costau)

		Council Tax Increase							
		0.0%	1.0%	2.0%	3.0%	4.0%	5.0%	6.0%	7.0%
Aggregate External Finance Settlement (AEF)	0.0%	£9.3m	£8.7m	£8.2m	£7.7m	£7.1m	£6.6m	£6.1m	£5.5m
	1.0%	£7.9m	£7.4m	£6.9m	£6.3m	£5.8m	£5.3m	£4.7m	£4.2m
	2.0%	£6.6m	£6.1m	£5.5m	£5.0m	£4.5m	£3.9m	£3.4m	£2.9m
	3.0%	£5.3m	£4.7m	£4.2m	£3.7m	£3.1m	£2.6m	£2.1m	£1.5m
	4.0%	£3.9m	£3.4m	£2.9m	£2.3m	£1.8m	£1.3m	£0.7m	£0.2m
	5.0%	£2.6m	£2.1m	£1.5m	£1.0m	£0.5m	-£0.1m	-£0.6m	-£1.1m
	6.0%	£1.3m	£0.7m	£0.2m	-£0.3m	-£0.9m	-£1.4m	-£1.9m	-£2.5m
	7.0%	-£0.1m	-£0.6m	-£1.1m	-£1.7m	-£2.2m	-£2.7m	-£3.3m	-£3.8m

7.3.1 Elfennau allweddol i reoli'r Bwlch yn y Gyllideb

Er mai sefyllfa gyllidebol sylfaenol y Cyngor yw bod chwyddiant a thwf arall yn y galw am ei wasanaethau yn debygol o godi a bod yn fwy na'r incwm a ragwelir, prif amcanion gosod y gyllideb flynyddol yw:

- Sicrhau bod cyllideb gytbwys yn cael ei gosod bob blwyddyn, a bod gwasanaethau gwerth am arian yn cael eu darparu.
- Edrych yn y tymor hirach er mwyn helpu i gynllunio gwasanaethau a chyllidebau cynaliadwy a helpu i sicrhau bod adnoddau ariannol y Cyngor yn ddigonol i gefnogi cyflawni blaenoriaethau'r Cyngor, gan gynnal gweithrediadau craidd y gwasanaethau ar yr un pryd.

Elfennau allweddol strategaeth y gyllideb a fydd yn helpu i gyfrannu at gyllideb gytbwys yw:

- Defnyddio'r ymagwedd 'Tîm Ceredigion' at her y gyllideb yn y Grŵp Arweiniol drwy edrych ar arbedion a chyfleoedd incwm yn gorfforaethol a thrawsbynciol fel bod newid trawsnewidiol allweddol yn parhau i gael ei gyflawni.
- Cynllunio yn gyffredinol i ddarparu dyraniadau cyllideb gwastad i Wasanaethau, oni bai bod cydnabyddiaeth gorfforaethol yn cael ei wneud am bwysau costau. Felly, mae angen i wasanaethau gwrdd â'u costau uwch sydd heb eu cyllido, drwy effeithlonrwydd pellach o'r gwasanaeth, incwm ac adennill costau, a newid o fewn y maes gwasanaeth yn gyffredinol. Mewn rhai achosion, bydd hyn yn golygu bod angen 'torri'r brethyn' yn unol â hynny a blaenoriaethu gweithgaredd a ffocws.
- Targedu gostyngiadau mewn Cyflenwadau a Gwasanaethau a Thaliadau Trydydd Parti lle bynnag y bo hynny'n bosibl, gan gynnwys unrhyw feysydd lle bernir bod Gwasanaethau a Phenawdau Cyllidebau yn flaenoriaeth is.
- Bydd cynnydd yn Nhreth y Cyngor yn ystyried yr angen i sicrhau bod digon o arian i ddiogelu gwasanaethau allweddol a gweithrediadau craidd.
- Yn gyffredinol, bydd y gyllideb yn cael ei gosod fel na wneir unrhyw alw gan Falansau'r Gronfa Gyffredinol i gefnogi'r gyllideb sylfaenol, ac eithrio ar gyfer ariannu eitemau untro unigryw sy'n flaenoriaeth ac y cytunwyd yn eu cylch.
- Bydd incwm yn cael ei gynyddu i'r eithaf drwy gymhwyso'r Polisi Rheoli Incwm ac Adfer Costau.
- Bydd arbedion effeithlonrwydd (gan gynnwys buddsoddi i arbed cynlluniau ac arbedion caffael) yn parhau i gael eu ceisio fel rhan naturiol o ddarparu gwell gwasanaethau. Bydd buddsoddiad yn parhau i gael ei ystyried i hwyluso ac ysgogi mentrau, ar yr amod bod achosion busnes yn gwneud synnwyr.
- Bydd cyfleoedd yn parhau i gael eu ceisio drwy gyflawni Gwasanaethau, lle bo hynny'n bosibl, ond yn gyffredinol bydd arbedion yn cael eu ceisio mewn dull wedi'i dargedu ac nid trwy doriadau tameidiog. Wrth gynnal adolygiadau sy'n ymwneud â darparu gwasanaethau yn y dyfodol, bydd y Cyngor yn ymgysylltu â'r cyhoedd ac yn trefnu ymgynghori â staff, undebau, rhanddeiliaid a'r cyhoedd fel y bo'n briodol.
- Bydd unrhyw geisiadau a gyflawnir cyn y gofyniad cyllidebol blynyddol yn cael eu cymhwyso i gronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi, yn enwedig i gefnogi'r Amcanion Llesiant Corfforaethol neu i ysgogi prif fentrau eraill, yn ogystal â chymhwyso'r arbedion parhaus i'r gyllideb sylfaenol mewn blwyddyn diweddarach briodol pan fydd angen.
- Lle mae cyllid grant penodol yn cael ei drosglwyddo i RSG yna bydd yr adnoddau hyn yn cael eu dyrannu'n uniongyrchol i gyllideb y gwasanaeth perthnasol, ar yr amod bod cydberthynas glir â darparu gwasanaethau parhaus.

- Pan ddaw cyllid grant penodol i ben (naill ai'n naturiol neu fel arall), y disgwyliad arferol yw y bydd angen adolygu a rhoi'r gorau i'r gweithgaredd gwasanaeth cysylltiedig hyd yn oed os yw hynny'n creu'r sefyllfa o ddiswyddo.
- Bydd rhai eitemau yn cael eu cydnabod sef Eitemau Corfforaethol sydd angen dyraniadau blynyddol yn y model cyllidebol. Mae hyn yn cynnwys Cynllun Cymorth Treth y Cyngor, Ariannu'r Rhaglen Gyfalaf, unrhyw drefniadau neilltuo ynghylch Premiwm Treth y Cyngor, Ffioedd Archwilio Allanol, Costau Democrataidd (Lwfansau Aelodau) ac Ardoll yr Awdurdod Tân Canolbarth a Gorllewin Cymru.
- Gwneud Pethau'n Wahanol – Ymagwedd Gorfforaethol. Mae'r Cyngor wedi mabwysiadu dull gweithredu sy'n cynnwys adolygu'r asedau a'r adnoddau presennol i gynhyrchu incwm ychwanegol a lleihau costau i gwrdd â phwysau'r gyllideb. Y nod cyffredinol yw cynnal yr un safon, yn fras, o ran darparu gwasanaethau, cyn belled ag y bo modd, o fewn yr adnoddau sydd ar gael.
- Bydd y gronfa wrth gefn costau a chwyddiant a glustnodwyd yn cael ei defnyddio i liniaru dros dro lle bo angen tra bod chwyddiant yn parhau i fod ar lefelau uchel.
- Bydd y Gronfa Wrth Gefn a Rheoli'r Gyllideb a glustnodwyd yn cael ei defnyddio i helpu i reoli pwysau o ran y gyllideb a fydd yn dod i'r amlwg yn ystod y flwyddyn lle bydd y pwysau hyn yn ymddangos y tu allan i'r broses Gyllideb arferol.
- Fel dewis olaf os yw'r holl opsiynau eraill wedi cael eu disbyddu – Ystyried toriadau yn y gyllideb wedi'u targedu, byddai hynny'n golygu gostyngiad yng ngwasanaethau'r Cyngor yn hytrach na pharhau i geisio cyflawni'r un faint o wasanaethau ond gyda llai o adnoddau.

Mae'r canlynol yn nodau strategol allweddol o ran gosod cyllideb gyfalaf:

- Bydd Cynllunio Rheoli Asedau ynghyd â'r Rhaglen Rheoli Carbon yn llywio, pennu a blaenoriaethu rhaglen gyfalaf aml-flwyddyn a'r gwariant angenrheidiol ar asedau presennol a newydd y Cyngor.
- Mae nodi gwariant a all ddenu cyllid grant allanol, gan ddarparu'r effaith refeniw barhaus, yn gynaliadwy.
- Mae cynlluniau buddsoddi i arbed, sy'n dangos enillion ar fuddsoddiad a/neu gyfnod ad-dalu rhesymol, yn cael eu hystyried yn flaenoriaeth uchel gan eu bod yn darparu cyfraniad cadarnhaol i sefyllfa'r gyllideb tymor canolig.
- Fel arfer, bydd cyllideb y rhaglen Gyfalaf yn cael ei gosod fel nad oes galw am fenthyca darbodus heblaw am ariannu prosiectau cyfalaf penodol. Rhoddir ystyriaeth hefyd i ddefnyddio benthyca darbodus pan nodir arbedion refeniw y gellir eu defnyddio i ariannu'r costau cyllido cyfalaf.
- Bydd defnyddio cyllid, a neilltuir mewn cronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi, yn cefnogi'r rhaglen Gyfalaf, yn enwedig y Gronfa Gyfalaf Gorfforaethol yn ogystal â chronfa'r pedwar Amcan Llesiant Corfforaethol e.e. ar gyfer Ysgolion yr unfed ganrif ar hugain a Chynlluniau Amddiffyn yr Arfordir.
- Ystyrir derbyniadau cyfalaf yn gyfraniad cadarnhaol i'r rhaglen gyfalaf gyffredinol a chânt eu dyrannu yn unol â'r balans sydd ar gael ar ddechrau'r flwyddyn. Bydd ymatebion priodol yn digwydd i warediadau mawr pryd bynnag y bydd hyn yn codi.
- Mae gwariant a buddsoddiad o ran unrhyw asedau i wneud cyfraniad cadarnhaol i'r Amcanion Llesiant Corfforaethol ac i'w cefnogi.
- Datblygu strategaeth ariannu i gefnogi prosiectau mawr arfaethedig yn y dyfodol wrth i'r angen godi.

7.4 Cronfeydd wrth gefn a balansau wedi'u clustnodi

Mae datganiad o Gronfeydd Wrth Gefn wedi'u clustnodi a Chronfeydd Cyffredinol y Cyngor yn cael eu diweddarau o leiaf ddwywaith y flwyddyn a'u cyflwyno i'r Aelodau yn ystod gosod y gyllideb a pharatoi'r cyfrifon terfynol. Ceir crynodeb o'r sefyllfa wrth gefn isod:

Tabl 9: Amcanestyniadau wrth gefn a balansau

	31.03.23 Gwirioneddol	31.03.24 Cynllunio	31.03.25 Cynllunio	31.03.26 Cynllunio
Balansau Cyffredinol - Swm	£6.7m	£6.7m	£6.7miliwn	£6.7miliwn
Balansau Cyffredinol - Canran	3.7%	3.5%	3.4%	3.3%
Cronfeydd wrth gefn wedi'u clustnodi (gan gynnwys ysgolion)	£48.8m	£41.3m	£34.8m	£34.2m

Targed cymeradwy'r Cyngor yw bod balansau cyffredinol i'w cynnal rhwng 3% a 5% o'r gwariant net, ac mae hyn yn cael ei gyflawni ar hyn o bryd.

Mae risg gyda chyfanswm Cyllideb Net cynyddol, bod y canran yn cael ei wanhau dros amser. Felly, efallai y daw pwynt lle byddai angen cyllidebu/gwneud cyfraniad ychwanegol ar ddiwedd y flwyddyn er mwyn peidio â disgyn yn is na 3%.

Mae'r Cyngor wedi cynnal lefel o oddeutu £20m o 'fenthyciadau mewnol' drwy ddefnyddio arian a ddelir mewn cronfeydd wrth gefn, sydd wedi'u clustnodi sydd wedi lleihau'r angen i fenthyca. Amcangyfrifir bod y dull hwn wedi arbed £800k i'r trethdalwr bob blwyddyn, sy'n cyfateb i arbediad o bron i 2% mewn taliadau Treth y Cyngor bob blwyddyn.

8 Asesiad Risg a Sensitifrwydd

Mae'r rhagdybiaethau a nodir yn y Strategaeth Ariannol Tymor Canolig yn seiliedig ar y wybodaeth sydd ar gael ar y pryd. Mae risg sylweddol y bydd y rhain yn newid, yn enwedig yn ystod yr amseroedd ansicr a chyfnewidiol diweddar – rydym yn dal i fod mewn amgylchedd chwyddiant uchel, mae cyfraddau llog yn llawer uwch nag ar unrhyw adeg ers 2008 ac mae dyfarniadau cyflog staff ar lefelau na chlywyd amdanynt o'r blaen.

Mae'r tabl isod yn crynhoi effaith amcangyfrifedig newid o 1% (+/-) o rai o'r ffactorau allweddol sy'n effeithio ar y Cyngor. Yn y cyfnod presennol, mae'n eithaf posibl bod yn fwy nag 1% allan ar unrhyw un o'r newidynnau hyn gan fod rhagweld, gydag unrhyw faint o sicrwydd, yn heriol.

Tabl 10: Dadansoddiad o ran Sensitifrwydd

Rhagdybiaethau		Effeithiau amrywiad 1% i gyfraddau tybiedig (+/-) £'000
Incwm	Setliad AEF Llywodraeth Cymru	1,290
	Treth y Cyngor (Cynllun Gostyngiadau Treth y Cyngor)	500
	Treth y Cyngor (Net Cynllun Gostyngiadau Treth y Cyngor)	430
	Cyfraddau llog (Incwm Buddsoddi)	500
	Grantiau Allanol	440
	Ffioedd a Thaliadau (gan nodi nad yw pob un yn cael eu pennu gan y Cyngor)	320
Gwariant	Dyfarnu Cyflog – Cyffredinol	850
	Dyfarnu Cyflog – Athrawon	450
	Yswiriant Gwladol Cyflogwyr	440
	Cyfradd Cyfraniad Cynllun Pensiwn Llywodraeth Leol	690
	Cyfradd Cyfraniad Pensiwn Athrawon	300
	Contractau Darparwyr Gofal Cymdeithasol	450

Cofrestr risg

Mae'r disgrifiad risg canlynol wedi'i gynnwys yng Nghofrestr Risg Gorfforaethol y Cyngor, sy'n cael ei graffu gan y Pwyllgor Llywodraethu ac Archwilio:

- Bydd lleihau cyllid craidd ac allanol yn arwain at ostyngiad o ran darparu gwasanaethau mewn rhai meysydd. Bydd methu addasu, gweithredu arbedion a nodwyd ac ystyried modelau amgen o ddarparu gwasanaethau yn unol â'r Cynllun Ariannol Tymor Canolig yn effeithio ar ddarparu gwasanaethau yn y dyfodol ac ar gyfrifoldebau ariannol y Cyngor.

Canlyniadau posib i'r risg hon yw:

- Y perygl o fethu â chwrrd â therfynau amser pennu cyllideb statudol.
- Y risg yr effeithir ar ddarparu gwasanaethau oherwydd lleihad mewn adnoddau, cyfnod byr i wneud newid i wasanaethau neu fethu â blaenoriaethu gwariant yn effeithiol yn unol â blaenoriaethau corfforaethol.
- Y risg na chyflawnir cynlluniau arbedion a nodwyd fel y cynlluniwyd.

- Y risg bod gosod cyllideb flynyddol yn creu rhwystredigaeth o ran cynllunio yn y tymor hirach.

Mae'r Cyngor yn parhau i fonitro ac adolygu ei Strategaeth Ariannol Tymor Canolig. Mae'r Cyngor yn monitro'r cyllidebau a bennwyd, yr arbedion a gynllunnir, ac mae wedi bod yn mynd trwy broses ailadroddol helaeth o ystyried opsiynau yn y dyfodol i nodi arbedion yn y dyfodol.

Atodiad 1: Gwneud Pethau'n Wahanol: Ymagwedd Gorfforaethol

Cyf	Ffrwd waith	Disgrifiad	2023/24 £'000	2024/25 £'000	2025/26 £'000	2026/27 £'000
1	Rheoli'r Trysorlys	Enillion Incwm Buddsoddi	1,000	-	-	-
2	Datrysiadau digidol	Datrysiadau digidol o ran Gofal yn y Cartref	-	i'w gadarnhau	i'w gadarnhau	-
3	Asedau	Adeiladau Swyddfa Gweithredol	150	150	-	-
		Adeiladau Masnachol Gweithredol	-	50	-	-
		Adeiladau Ystadau Corfforaethol Eraill	50	100	150	-
		Defnydd o Ofod ac Uchafu Incwm Ehangach	-	100	200	-
		Adolygu safleoedd Asedau Gweithredol eraill	50	i'w gadarnhau	i'w gadarnhau	-
4	Ynni	Buddsoddi mewn cynlluniau ynni	125	250	250	-
5	Cyfleusterau Lleoliad	Datblygu darpariaeth yn y sir ar gyfer Plant	-	500	475	-
6	Costau Byw	Cyfleoedd maethu	50	100	150	-
7	Cludiant	Adolygiad o'r holl Drafnidiaeth sy'n gysylltiedig â Dysgwyr	400	300	-	-
8	Ysgolion Cynradd	Adolygiad strategol o ysgolion cynradd	100	200	400	-
9	Dysgu Ôl-16	Adolygiad strategol o'r ddarpariaeth addysg Ôl-16	-	-	i'w gadarnhau	-
10	Parcio	Cynhyrchu incwm ychwanegol o gyfleusterau parcio ceir	360	100	-	-
11	Ffioedd a Thaliadau	Adolygu'r holl ffioedd a thaliadau	250	250	250	-
12	Gwariant Trydydd Parti	Adolygiad o'r cyfleoedd ar gyfer gostyngiadau gwariant	-	i'w gadarnhau	i'w gadarnhau	-
13	Refeniw yn erbyn Cyfalaf	Manteisio i'r eithaf ar y Rhaglen Gyfalaf	500	-	-	-
CYFANSWM - Gwneud pethau'n wahanol - Arbedion			3,035	2,100	1,875	-

Atodiad 2: Cynlluniau Cynilo 2023/24 (yn ogystal â Gwneud Pethau'n Wahanol: Ymagwedd Gorfforaethol)

Disgrifiad	2023/24 £'000
Cyfyngu ar y cynnydd sydd i'w gymhwyso i Ysgolion Dirprwyedig i 5.8%	2,065
Dileu Cyfraniad i'r Gronfa Hybu'r Economi	2,440
Dileu'r cyllideb sylfaen gorfforaethol ar gyfer COVID	500
Gostyngiad yng nghyfradd Cyfraniad Cyflogwyr i Gronfa Bensiwn Dyfed (o 15.8% i 14.6%)	782
CYFANSWM	5,787

